

MINISTERUL MUNCII
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AL REPUBLICII MOLDOVA

RAPORT

**cu privire la realizarea, în anul 2018, a Planului de acțiuni
privind implementarea Programului național de incluziune
socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022**

RAPORT
cu privire la realizarea în anul 2018 a Planului de acțiuni privind
implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu
dizabilități pentru anii 2017-2022

Prin Hotărârea Guvernului nr. 723 din 8 septembrie 2017, a fost aprobat Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022 și Planul de acțiuni privind implementarea acestuia.

Programul prevede o abordare intersectorială în incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și asigurarea respectării drepturilor fundamentale ale acestora în egală măsură cu ceilalți cetățeni în toate domeniile vieții sociale.

Necesitatea elaborării prezentului Program a fost determinată de problemele cu care se confruntă persoanele cu dizabilități din Republica Moldova și necesitatea creării unor condiții indispensabile implementării Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, precum și în vederea implementării recomandărilor, observațiilor experților Comitetului ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, care au audiat Republica Moldova în perioada 21 - 22.03.2017 la Geneva, precum și a observațiilor, recomandărilor experților internaționali cu referire la respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova.

Programul are drept scop abordarea direcțiilor strategice de acțiune la nivel național în vederea asigurării drepturilor persoanelor cu dizabilități și participării lor efective și depline în societate.

Obiectivele specifice ale Programului constau în:

- 1) îmbunătățirea accesului persoanelor cu dizabilități la măsuri de protecție socială în comunitate;
- 2) asigurarea dreptului la educație de calitate a copiilor și tinerilor cu diferite tipuri de dizabilități în instituțiile de învățământ, în condiții de egalitate cu ceilalți;
- 3) sporirea accesului persoanelor cu dizabilități la servicii medicale, de abilitare și de reabilitare de calitate;
- 4) sporirea ratei de angajare în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități;
- 5) sporirea participării persoanelor cu dizabilități la viața politică, publică și culturală;
- 6) asigurarea accesibilității la infrastructură, la transporturi, la informație și comunicații pentru persoanele cu dizabilități;
- 7) asigurarea suportului persoanelor cu dizabilități în exercitarea capacității juridice și garantarea accesului la justiție;
- 8) consolidarea capacităților instituționale pentru implementarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități;
- 9) creșterea nivelului de conștientizare a populației cu privire la drepturile și abilitățile persoanelor cu dizabilități.

Implementarea eficientă a Programului se bazează pe colaborarea strânsă dintre autoritățile administrației publice centrale și locale, instituțiile publice și private, organizațiile societății civile, mass-media, mediul de afaceri, mediul academic și partenerii internaționali de dezvoltare.

Autoritățile publice responsabile pentru implementarea fiecărei acțiuni în parte sunt specificate în Planul de acțiuni privind implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022, respectiv, întreprind măsuri concrete pentru implementarea acestora, iar despre rezultate și gradul de implementare raportează anual, până la 1 martie, Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale despre realizări/rezultatele obținute.

Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, în baza rapoartelor prezentate de către autoritățile responsabile, generalizează și prezintă Guvernului anual, până la 15 aprilie, Raportul cu privire la realizarea Planului de acțiuni privind implementarea Programului național.

În vederea realizării prevederilor Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022, tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, a obiectivelor documentelor strategice naționale, Programului de activitate a Guvernului, politicile din domeniu promovate de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, în anul 2018, au fost orientate în continuare spre promovarea unor reforme și mecanisme de protecție socială a persoanelor cu dizabilități, inclusiv perfecționarea cadrului legislativ-normativ pentru asigurarea incluziunii sociale a acestora, a drepturilor lor la protecție socială (la prestații și servicii sociale), ocupare în câmpul muncii, asistență și reabilitare medicală.

În anul 2018, de către Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale au fost elaborate și promovate documente de politici și acte normative în vederea asigurării incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități, inclusiv:

- au fost **majoarate alocațiile sociale de stat pentru persoanele cu dizabilități;**
- a fost **reformat sistemul de determinare a dizabilității** prin elaborarea și aprobarea **Hotărîrii Guvernului nr. 357 din 18.04.2018, privind determinarea dizabilității** (în vigoare din 01.05.2018);
- a fost **elaborat și aprobat Programul național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale gestionate de Agenția Națională Asistență Socială, pentru anii 2018-2026, prin Hotărîrea Guvernului nr. 893 din 12 octombrie 2018;**
- a fost **reglementat și finanțat „Pachetul minim de servicii sociale”** în scopul susținerii APL în procesul de creare și dezvoltare a serviciilor sociale, precum și asigurarea funcționalității unor servicii sociale de necesitate stringentă;
- au fost **reglementat procesul de subvenționare a angajatorilor pentru crearea sau adaptarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități și îmbunătățirea serviciilor, măsurilor de ocupare în câmpul muncii pentru această categorie de persoane** (Legea nr. 105 din 14.06.2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj (în vigoare la 10.02.2019));
- a fost **semnat Protocolul Opțional la Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, la 27 septembrie 2018;**

- a fost elaborat proiectul hotărîrii Guvernului privind reorganizarea în instituție publică, la autogestiune, a Întreprinderii de Stat „Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare”;

- a fost îmbunătățit mecanismul care stabilește facilitățile la importul mijloacelor de transport destinate pentru transportarea persoanelor cu dizabilități ale aparatului locomotor și a scutirilor la taxa pentru folosirea drumurilor (Legea nr. 304/2018 pentru modificarea unor acte legislative (*prevede modificarea Codului fiscal, Codului vamal, Legii cu privire la tariful vamal și Legii cu privire la incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități*), ș.a.

În procesul de elaborare a politicilor, a actelor normative și legislative în domeniu, toate proiectele elaborate sunt consultate cu autoritățile responsabile și societatea civilă, inclusiv sunt plasate pe pagina web a Ministerului și pe pagina web a Guvernului (*www.particip.gov.md, platformă online, unde sunt plasate proiectele de acte legislative și normative a tuturor autorităților publice centrale*) pentru a fi consultate public.

Astfel, în procesul de consultare a proiectelor poate participa fiecare cetățean, inclusiv persoanele cu dizabilități și societatea civilă.

Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale colaborează cu mai multe asociații obștești, inclusiv: Alianța Organizațiilor Persoanelor cu Dizabilități (*în cadrul Alianței sunt 29 de organizații care activează în domeniul promovării și respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități*), KEYSTONE Moldova, Asociația Surzilor din Republica Moldova, Societatea Nevăzătorilor din Republica Moldova, Societatea Persoanelor cu Dizabilități din Republica Moldova, ș.a., în adresa cărora sunt transmise spre examinare și avizare proiectele de politici, de acte normative și legislative, care vizează drepturile persoanelor cu dizabilități.

O altă platformă de colaborare utilizată de Minister este și organizarea consultărilor publice (ședințe, atelierele și grupuri de lucru) în cadrul cărora proiectele de politici, de acte legislative și normative sunt prezentate discutate cu persoanele cu dizabilități și reprezentanții societății civile care le reprezintă drepturile și interesele, precum și cu implicarea altor autorități publice centrale și locale.

Societatea civilă are un rol important în procesul de elaborare a documentelor de politici, proiectelor de acte normative și legislative care vizează persoanele cu dizabilități, iar propunerile și contribuția lor în acest proces este valoroasă, respectiv, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale va colabora și în continuare cu societatea civilă, deoarece, doar prin eforturi comune vom putea asigura incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități.

Obiectivul 1 „Îmbunătățirea accesului persoanelor cu dizabilități la măsuri de protecție socială în comunitate”

La acțiunea 1.1. din Planul de acțiuni - Efectuarea analizelor la nivel local privind necesitățile de creare, de dezvoltare și de menținere a serviciilor sociale destinate persoanelor cu dizabilități, de către autoritățile publice locale au fost efectuate analize privind necesitățile de creare, de dezvoltare și de menținere a serviciilor sociale destinate persoanelor cu dizabilități la nivel local, constatîndu-se o creștere nesemnificativă a numărului de persoane cu dizabilități care beneficiază de servicii sociale comunitare și specializate, precum și descreșterea numărului de beneficiari instituționalizați în servicii de plasament rezidențial.

Totodată, este de menționat faptul că, numărul solicitanților de servicii sociale, inclusiv din rândul persoanelor cu dizabilități, depășește numărul de servicii pe care le oferă APL. Aceste date, denotă o necesitate stringentă a dezvoltării serviciilor la nivelul comunitar, inclusiv planificarea și alocarea de mijloace financiare necesare pentru dezvoltarea serviciilor sociale comunitare și specializate.

Astfel, în scopul susținerii APL în procesul de creare și dezvoltare a serviciilor sociale, precum și asigurarea funcționalității unor servicii sociale de necesitate stringentă, prin Legea nr. 288 din 15 decembrie 2017 (în vigoare din anul 2018) au fost operate modificări la legislația în vigoare, care prevăd inclusiv, finanțarea pachetului minim de servicii sociale din mijloacele fondului de susținere a populației, prin transferuri cu destinație specială de la bugetul de stat la bugetele locale de nivelul al doilea.

Reieșind din faptul că, serviciul social „Asistență personală” este printre cele mai solicitate servicii la nivel local și reprezintă o necesitate stringentă pentru majoritatea persoanelor cu dizabilități severe, acesta a fost inclus în pachetul minim de servicii sociale, respectiv, în anul curent, în acest scop au fost aprobate mijloace financiare în cuantum de 14003,8 mii lei pentru transferuri cu destinație specială de la bugetul de stat la bugetele locale de nivelul al doilea.

În total, pentru anul 2018, pentru finanțarea pachetului minim de servicii sociale, au fost aprobate mijloace financiare în sumă totală de 70019,2 mii lei, inclusiv:

- 42011,5 mii lei pentru Serviciul social de sprijin pentru familiile cu copii;
- 14003,8 mii lei pentru Serviciul social de suport monetar adresat familiilor/persoanelor defavorizate;
- 14003,8 mii lei pentru Serviciul social Asistență personală.

La acțiunea 1.2. din Planul de acțiuni - *Elaborarea, aprobarea și implementarea programelor locale de asistență socială pentru persoanele cu dizabilități, bazate pe necesitățile evaluate ale acestora*, de către autoritățile publice locale au fost întreprinse măsuri concrete.

Un exemplu elocvent este elaborarea, aprobarea și realizarea, de către Consiliul municipal Bălți, a Programului municipal de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2014 – 2018, care în baza evaluării necesităților de creare, de dezvoltare și de menținere a serviciilor sociale destinate persoanelor cu dizabilități, specifice teritoriului administrat, are următoarele obiective strategice:

1. Îmbunătățirea accesului persoanelor cu dizabilități la măsuri de protecție socială în comunitate;
2. Asigurarea dreptului la educație de calitate a copiilor și tinerilor cu diferite tipuri de dizabilități în instituțiile de învățământ în condiții de egalitate cu ceilalți;
3. Sporirea accesului persoanelor cu dizabilități la servicii medicale, de abilitare și de reabilitare de calitate;
4. Sporirea ratei de angajare în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități;
5. Sporirea participării persoanelor cu dizabilități la viața politică, publică și culturală
6. Asigurarea accesibilității la infrastructură, la transporturi, la informație și comunicații pentru persoanele cu dizabilități;

7. Asigurarea suportului persoanelor cu dizabilități în exercitarea capacității juridice și garantarea accesului la justiție;
8. Consolidarea capacităților instituționale pentru implementarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

Astfel, în scopul îmbunătățirii accesului cetățenilor la prestațiile și serviciile sociale, de către Direcția asistență socială și protecție a familiei mun. Bălți, au fost introduse 13 tipuri de servicii, furnizate de către specialiștii direcției, după tipul „Ghișeu Unic” în incinta Primăriei, prin intermediul căruia 18 952 de persoane cu dizabilități au beneficiat de diverse servicii.

Un alt exemplu este elaborarea, aprobarea și implementarea Planului local de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități din raionul Hîncești, care stabilește următoarele obiective strategice:

1. Promovarea și implementarea educației incluzive și a alternativelor educaționale
2. Asigurarea protecției sociale a persoanelor cu dizabilități;
3. Participarea la viața social-economică a persoanelor cu dizabilități;
4. Promovarea modului sănătos de viață;
5. Consolidarea capacităților de prestare a serviciilor sociale (resurse umane, financiare) și sensibilizare opiniei publice.

Astfel, în anul 2018, în raionul Hîncești persoanele cu dizabilități au fost asigurate cu diverse prestații sociale cum ar fi: 4091 persoane cu dizabilități au beneficiat de compensația pentru serviciile de transport în sumă totală de 1721,2 mii/lei; au fost asigurate cu mijloace ajutătoare tehnice: cărucioare - 16 persoane, încălțăminte ortopedică - 172 persoane, proteze - 24 persoane, bandaje - 15 persoane, corsete - 31 persoane, ș.a., cu bilete balneo-sanatoriale - 59 persoane cu dizabilități au fost asigurate, inclusiv a fost asigurat accesul persoanelor cu dizabilități la clădirile de menire socială prin construirea rampelor de acces în instituțiile publice, pemițînd astfel accesul fizic pentru persoanele cu dizabilități.

Totodată, conform informației parvenite de la Consiliul raional Florești, pentru anul 2018, Direcția generală asistență socială și protecție a familiei, a stabilit următoarele obiective specifice:

- Dezvoltarea și menținerea serviciilor sociale destinate persoanelor cu dizabilități;
- Angajarea resurselor umane de profil și formarea continuă a specialiștilor ce activează în domeniu;
- Sporirea participării persoanelor cu dizabilități la viața culturală și socială;
- Consolidarea capacităților de prestare a serviciilor sociale și sensibilizarea opiniei publice.

Astfel, în scopul implementării Hotărîrii Guvernului nr. 800/2018 privind pachetul minim de servicii, prin Decizia Consiliului Raional nr. 04/13 din 23 august 2018 cu privire la acordarea unităților de asistent personal, au fost aprobate 7,2 unități de asistent personal, pentru persoanele cu dizabilități severe, începînd cu 01.09.2018.

La acțiunea 1.3. din Planul de acțiuni - *Crearea și dezvoltarea de servicii sociale comunitare destinate persoanelor cu dizabilități în vederea dezinstituționalizării și/sau prevenirii instituționalizării acestora în instituțiile rezidențiale, asigurării vieții*, de către autoritățile responsabile au fost întreprinse următoarele:

În scopul asigurării drepturilor persoanelor cu dizabilități la un trai independent și în contextul integrării lor în societate, au fost elaborate și aprobate reglementări și standarde

minime de calitate ce țin de organizarea și funcționarea mai multor tipuri de servicii sociale, inclusiv:

- **Serviciul social „Locuință protejată”** este un serviciu social specializat, scopul acestuia este de a crea condiții pentru dezvoltarea deprinderilor necesare unei vieți autonome, deprinderilor de autoservire, asigurarea condițiilor minime de trai, în vederea integrării sociale și profesionale a persoanelor cu dizabilități mintale (Hotărârea Guvernului nr. 711 din 09.08.2010 pentru aprobarea Regulamentului-cadru și a Standardelor minime de calitate pentru serviciul social „Locuință protejată”). În republică activează 20 servicii „Locuință protejată”, pentru 99 beneficiari, inclusiv 11 „Locuințe protejate” create de instituțiile rezidențiale gestionate de ANAS pentru 58 beneficiari.

- **Serviciul social „Casă comunitară”** are ca scop îngrijirea permanentă a persoanelor cu dizabilități mintale și dezvoltarea aptitudinilor de autoservire și socializare a acestora, beneficiind de: cazare, asigurare a condițiilor minime de trai și a condițiilor igienico-sanitare necesare, protecție și supraveghere a stării de sănătate, asistență medicală, îngrijire și suport permanent, condiții pentru dezvoltarea abilităților de autoservire și de autonomie și a climatului favorabil dezvoltării personalității, asigurarea accesului beneficiarilor la educație (Hotărârea Guvernului nr. 885 din 28 decembrie 2015 pentru aprobarea Regulamentului-cadru și a Standardelor minime de calitate pentru serviciul social „Casă comunitară”). În republică activează 15 servicii „Casă comunitară”, pentru 106 beneficiari, inclusiv 1 „Casă comunitară” creată de instituția rezidențială gestionată de ANAS pentru 6 beneficiari.

- **Serviciul social „Echipa mobilă”** este un serviciu social specializat, destinat persoanelor cu dizabilități medii sau severe (în special copiilor cu dizabilități), care oferă asistență socială și suport la domiciliul beneficiarului, în baza nevoilor identificate ale acestuia, cât și consiliere și suport persoanelor care îl îngrijesc pe acesta, în vederea creșterii independenței și integrării lui sociale (Hotărârea Guvernului nr. 722 din 22 septembrie 2011 pentru aprobarea Regulamentului-cadru și a Standardelor minime de calitate pentru serviciul social „Echipa mobilă”). În republică activează 23 servicii „Echipa mobilă”, pentru circa 700 beneficiari.

- **Serviciul social „Asistență personală”** are drept scop oferirea asistenței și îngrijirea copiilor și adulților cu dizabilități severe, pentru a-i ajuta să ducă o viață cât mai independentă în propria casă și în comunitate (Hotărârea Guvernului nr. 314 din 23.05.2012 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea serviciului social „Asistență personală” și a Standardelor minime de calitate – în vigoare de la 01.01.2013). În republică activează circa 3228 asistenți personali, care deservește tot atâtea persoane cu dizabilități severe (comparativ cu sfârșitul anului 2017 - 2600 unități).

- **Serviciul social „Respiro”** este un serviciu specializat, care oferă asistență timp de 24 de ore persoanelor cu dizabilități severe pe o perioadă de maxim 30 de zile pe an, timp în care familiile, rudele sau persoanele care le îngrijesc beneficiază de o perioadă de repaus (Hotărârea Guvernului nr. 413 din 14.06.2012 pentru aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a serviciului social „Respiro” și a Standardelor minime de calitate). În republică activează 4 servicii „Respiro”, pentru 121 beneficiari/an.

- **Serviciul social „Plasament familial pentru adulți”** are drept scop oferirea asistenței și îngrijirea persoanelor adulte cu dizabilități și persoanelor în etate în cadrul familiei asistentului familial, în vederea creșterii gradului de autonomie personală, de prevenire a

instituționalizării/dezinstituționalizării și incluziune socială a acestora (Hotărîrea Guvernului nr. 75 din 03.02.2014 pentru aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a serviciului social „Plasament familial pentru adulți” și a Standardelor minime de calitate). În republică activează 44 asistenți familiali, care au în plasament 44 beneficiari.

- În scopul facilitării comunicării dintre persoana/persoanele cu deficiențe de auz (surzi, muți ori surdomuți) și reprezentanții/angajații diferitor autorități/instituții/organizații în situațiile când au nevoie de interpret pentru a-și exercita drepturile și obligațiile sale a fost instituit ***Serviciul de interpretare în limbajul mimico-gestual pentru persoanele cu deficiențe de auz*** (Hotărîrea Guvernului nr. 333 din 14.05.2014 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea serviciului). Prestarea Serviciului este asigurată de către Asociația Surzilor din RM, din mijloacele bugetului de stat, care sunt achitate prin intermediul Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

Pentru 9 luni ale anului 2018 de către Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale au fost achitate Asociației Surzilor din RM – 272,2 mii lei pentru 5968 de ore de interpretare.

La acțiunea 1.4. din Planul de acțiuni - *Elaborarea și aprobarea Programului național privind dezinstituționalizarea persoanelor cu dizabilități și prevenirea instituționalizării*, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, informează următoarele:

Prin Hotărîrea Guvernului nr. 893 din 12 octombrie 2018 a fost aprobat Programul național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale gestionate de Agenția Națională Asistență Socială, pentru anii 2018-2026, care are ca scop reformarea sistemului rezidențial de îngrijire a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale gestionate de ANAS, prin dezvoltarea și prestarea serviciilor sociale la nivel de comunitate, în vederea asigurării dreptului la viață independentă și trai în comunitate a acestora.

Prin implementarea Programului vom asigura:

- dezinstituționalizarea în servicii sociale la nivel comunitar a circa 60% din numărul total de beneficiari din sistemul rezidențial;
- realizarea dreptului la trai independent în comunitate a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale;
- îmbunătățirea condițiilor de viață a acestora;
- accesul la servicii comunitare;
- dezvoltarea de abilități și încadrarea în câmpul muncii;
- fortificarea capacităților profesioniștilor angajați în serviciile sociale comunitare și instituțiile rezidențiale;
- schimbarea atitudinii și gândirii stereotipe a populației cu referire la persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale, educarea unei societăți tolerante;
- implementarea prevederilor tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, precum și a recomandărilor, observațiilor comitetelor și raporturilor speciali ONU, partenerilor de dezvoltare, experților internaționali și naționali.

Potrivit informației parvenite de la Agenția Națională Asistență Socială, pe parcursul anului 2018, au fost organizate 12 ședințe de lucru tematice cu conducătorii instituțiilor de asistență socială, în cadrul cărora s-au discutat realizările înregistrate, dar și dificultățile întâmpinate în implementarea măsurilor propuse.

Cât privește prevenirea instituționalizării, remarcă, că pe parcursul perioadei de referință, au parvenit spre examinare 43 solicitări de plasament a persoanelor în instituții cu profil psihoneurologic, dintre care 9 solicitări invocau necesitatea plasamentului copiilor. În contextul necesității examinării acestor solicitări, Grupul de lucru privind examinarea solicitărilor de plasament în instituții cu profil psihoneurologic a fost convocat în 19 ședințe. În 27 cazuri a fost prevenită instituționalizarea (23 adulți și 4 copii), ceea ce constituie aproximativ 63% de cazuri de prevenire a instituționalizării.

În anul 2018, din instituțiile de asistență socială din gestiunea Agenției au fost dezinstituționalizate 54 persoane. Aceste persoane au accesat serviciile sociale Locuință protejată și Casă comunitară, dezvoltate de către centrele de plasament temporar.

Concomitent, menționăm că, cu aportul autorităților publice locale și cu suportul organizațiilor necomerciale din domeniu au fost dezinstituționalizate în vederea incluziunii sociale 188 persoane.

La acțiunea 1.5. din Planul de acțiuni privind - *Elaborarea și aprobarea curriculum-urilor de instruire, precum și organizarea cursurilor de instruire inițială și continuă pentru personalul din instituțiile rezidențiale și din cadrul serviciilor sociale comunitare, implicate în asistarea persoanelor cu dizabilități*, de către Agenția Națională Asistență Socială, au fost întreprinse următoarele:

Pe parcursul anului 2018, Agenția a contribuit la dezvoltarea capacităților profesionale ale personalului din sfera protecției sociale, dintre care inclusiv a angajaților instituțiilor de asistență socială din gestiune, coordonând unele dintre activitățile de instruire.

Astfel:

- urmare a implementării proiectului MENSANA "Suport pentru Reforma Serviciilor de Sănătate Mintală din Moldova" au fost desfășurate sesiunile de informare cu genericul "Managementul agresivității în serviciile de sănătate mintală" și "Realizarea standardelor internaționale privind drepturile omului în cadrul serviciilor de sănătate mintală", la care au participat conducători, medici psihiatri, asistenți medicali, infirmiere, psihopedagogi, dădace din cadrul centrele de plasament temporar;

- prin intermediul proiectului "Creșterea capacității Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale", în perioada mai-iulie 2018, au beneficiat de instruire continuă 550 asistenți sociali comunitari. În cadrul acestor cursuri audienții au beneficiat de instruirii cu tematica "Managementul de caz pentru persoane adulte și persoane cu dizabilități" și "Asistența socială a persoanelor cu dizabilități";

- colaboratorii centrelor de plasament temporar, în perioada noiembrie-decembrie 2018 au beneficiat de atelierele de lucru cu tematica "Implementarea procedurilor de identificare, evaluare și procurare a imobilelor" și "Metode de utilizare a procedurilor restrictive asupra persoanelor cu dizabilități care manifestă comportamente problemă";

- în luna decembrie 2018, s-a desfășurat atelierul de lucru cu genericul "Actualizarea Planurilor de transformare ale instituțiilor rezidențiale în conformitate cu Programul Național de Dezinstituționalizare (2018-2026)". Unul dintre obiectivele propuse ale atelierului a constituit definitivarea Planurilor de transformare pentru anul 2019 pentru cele 6 Centre de plasament temporar pentru persoane cu dizabilități, grupul țintă fiind membrii echipelor de transformare. Total participanți la eveniment - 25 specialiști;

- o altă măsură cu caracter instructiv a fost organizată de către Institutul pentru Drepturile Omului din Moldova cu genericul ”Abilitarea capacităților angajaților Agenției Naționale Asistență Socială și managerilor Centrelor de plasament temporar a persoanelor cu dizabilități în vederea prevenirii torturii, reducerii relexor tratamente, abuzului și discriminării”.

Suplimentar tematicilor privind drepturilor omului, prevenirii torturii, reducerii relexor tratamente, abuzului și discriminării a fost abordat Managementul agresivității în serviciile de sănătate mintală, particularitățile realizării standardelor internaționale privind drepturile omului în cadrul serviciilor de sănătate mintală.

La acțiunea 1.6. din Planul de acțiuni privind - *Revederea anuală a unor prestații sociale adresate persoanelor cu dizabilități, conform prevederilor legislației în vigoare, care să contribuie la îmbunătățirea nivelului de trai*, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, informează următoarele:

În scopul majorării alocațiilor sociale de stat pentru persoanele cu dizabilități și copiii cu dizabilități, au fost operate modificări la legislația în vigoare, astfel:

- începând cu 1 ianuarie 2018 a fost majorat cu 20% cuantumul alocațiilor sociale de stat pentru:

- persoanele cu dizabilități severe, accentuate și medii din copilărie (circa 27000 persoane);

- copiii cu dizabilități severe, accentuate și medii cu vârsta de până la 18 ani (circa 12000 copii) - în prezent aceasta constituie 100% din cuantumul pensiei minime pentru persoanele cu dizabilități severe, accentuate și medii;

- începând cu 1 aprilie 2018 a fost majorat cu 10% cuantumul alocațiilor sociale de stat pentru persoanele cu dizabilități severe, accentuate și medii (circa 10000 persoane) - în prezent aceasta constituie 40% din cuantumul pensiei minime pentru persoanele cu dizabilități severe, accentuate și medii;

- începând cu 1 aprilie 2018 a fost majorat cu 5% cuantumul alocației pentru îngrijire, însoțire și supraveghere (circa 15000 persoane) - în prezent aceasta constituie 80% din cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă.

În total au beneficiat de majorări circa 65100 persoane cu dizabilități.

La acțiunea 1.7. din Planul de acțiuni - *Eficientizarea mecanismului național de determinare a dizabilității la copii și adulți, prin implementarea modelului medico-social în procesul de determinare a dizabilității*, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, informează următoarele:

Prin Hotărârea Guvernului nr. 357 din 18.04.2018, privind determinarea dizabilității, (în vigoare din 01.05.2018), a fost reformată structura și modul de organizare și funcționare a Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă, în vederea asigurării evaluării obiective și echidistante a persoanelor în procesul de determinare a dizabilității, cu respectarea demnității umane, astfel încât sistemul național să fie unul corect, incoruptibil, corespunzător, transparent, durabil/sustenabil, care să răspundă nevoilor populației, inclusiv:

- **au fost create structuri teritoriale ale Consiliului în fiecare raion/municipiu și sector a mun. Chisinău**, aproape de cetățeni, care asigură la nivel local pregătirea și

transmiterea dosarului pentru determinarea gradului de dizabilitate, fără ca persoana să se deplaseze în alte unități administrativ-teritoriale;

- **s-a eliminat prezența obligatorie a persoanei** la procedura de determinare a gradului de dizabilitate (participă numai la dorință), ceea ce garantează scutirea de cheltuieli financiare și efort din partea persoanei solicitante, precum și prevenirea elementelor de corupție;

- **aplicarea principiului - front office și back office**, în procesul de lucru, respectiv **structurile teritoriale** lucrează la direct cu cetățenii, **recepționează cererile și setul de documente**, întocmesc dosarele electronice și dosarele pe suport de hârtie, iar **echipele** pentru determinarea gradului de dizabilitate, **determină gradul de dizabilitate** în lipsa persoanei sau în prezența acesteia;

- **se aplică un mecanism imparțial de determinare a gradului de dizabilitate prin asigurarea procedurii de distribuire aleatorie a dosarelor** către echipele pentru determinarea gradului de dizabilitate și către serviciile de control;

- **se aplică circuitul electronic al dosarelor electronice în procesul de transmitere, stocare, repartizare aleatorie** și determinare a gradului de dizabilitate.

Reformarea sistemului de determinare a dizabilității este determinată de problemele din sistem, care sunt raportate de către cetățeni, organele de control, unele autorități publice și nu în ultimul rând de către experții internaționali, Comitetul ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități și Raportorii speciali ONU care au vizitat țara noastră.

La acțiunea 1.9. din Planul de acțiuni - *Asigurarea persoanelor cu dizabilități, inclusiv a copiilor cu dizabilități cu fotolii rulante și alte mijloace ajutătoare tehnice adaptate necesităților acestora*, sau întreprins mai multe acțiuni:

Asigurarea populației Republicii Moldova cu mijloace ajutătoare tehnice se efectuează de către Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare, conform prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 567 din 26.07.2011 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de asigurare a unor categorii de cetățeni cu mijloace ajutătoare tehnice. În conformitate cu prevederile Regulamentului menționat, în anul 2018, au fost asigurate cu cărucioare fotolii 757 de persoane.

Totodată, cu alte tipuri de mijloace ajutătoare tehnice (cadrul de mers, cârje, subcoate, bastoane) au fost asigurați în total 1033 persoane.

De servicii de reabilitare profesională în cadrul CREPOR-ului au beneficiat 9 persoane cu dizabilități locomotorii din rîndul șomerilor direcționați de ANOFM.

În anul 2018, de către Centrul "Low Vision" cu suportul de asistență tehnică din partea Organizației de caritate „Help Moldova” din Norvegia, au fost asigurați cu dispozitive asistive pentru activități la distanță (telescop monocular, binocular, lunetă binoculară) - 15 persoane, ochelari cu corecție optică - 297, ochelari cu magnificare - 67, lupe - 152, sistem televizat cu Circuit închis-32, accesorii - 97.

În anul 2018 din sursele centralizate ale bugetului de stat au fost procurate 1270 aparate auditive în sumă de cca 1 700, 0 mii lei. În total au fost protezate 1098 persoane, inclusiv 239 copii.

Obiectivul 2 „Asigurarea dreptului la educație de calitate a copiilor și tinerilor cu diferite tipuri de dizabilități în instituțiile de învățământ în condiții de egalitate cu ceilalți”

La acțiunea 2.2. din Planul de acțiuni - *Asigurarea accesului copiilor cu dizabilități la servicii de educație timpurie ante-preșcolară*, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării a întreprins mai multe măsuri.

La 23 noiembrie 2018, prin Legea 269 au fost operate unele modificări la Codul educației, ce se referă la articolele 20 alineatul (1) și articolul 23 alineatul (2), care specifică că educația preșcolară poate începe de la vârsta de doi ani, iar statul va asigura gradual dezvoltarea serviciilor educaționale și de îngrijire pentru această grupă de vârstă.

De remarcat că circa 778 instituții de educație timpurie din țară (50%) au create sau planifică crearea grupelor de creșă pentru copii de vârstă sub 3 ani.

Ministerul Educației, Culturii și Cercetării în colaborare cu autoritățile publice locale vor stabili necesitatea pentru dezvoltarea serviciilor de educație a copiilor de vârstă 2-3 ani, în baza prognozei efectivului de copii, a capacităților de proiect a instituțiilor de învățământ general și resurselor financiare planificate în acest scop.

La acțiunea 2.4. din Planul de acțiuni - *Asigurarea unui pachet minim de servicii educaționale de suport (centru de resurse, cadru didactic de sprijin) pentru fiecare copil și tânăr cu dizabilități înscrisi în instituția de învățământ, în funcție de necesitățile acestuia*, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării informează că, în instituțiile de învățământ general au fost create și dotate 917 centre de resurse pentru educația incluzivă (CREI) și sunt angajați 989 cadre didactice de sprijin.

La acțiunea 2.5. din Planul de acțiuni - *Dezvoltarea și prestarea serviciilor de consiliere și ghidare în carieră pentru adolescenții și tinerii cu dizabilități în instituțiile de învățământ*, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării a întreprins următoarele măsuri:

În contextul direcției strategice de asigurare a calității învățământului general, a necesității ajustării politicilor curriculare la standardele educaționale naționale și internaționale, pentru asigurarea continuității reformelor curriculare și în vederea valorificării profilului absolventului prin prisma finalităților educaționale, începând cu 1 septembrie 2018, în Planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal a fost introdusă o nouă Arie curriculară *Consiliere și dezvoltare personală* care include disciplina obligatorie *Dezvoltare personală*, propusă pentru implementare a câte 1 oră săptămânal, în învățământul primar, gimnazial și liceal. Disciplina se organizează în conformitate cu prevederile Curriculumului, construit pe baza valorificării cercetărilor din domeniul educațional și a teoriei dezvoltării personalității. Acesta este conceput în scopul dezvoltării competențelor necesare elevilor pentru autocunoaștere, autoacceptare, pentru un mod de viață sănătos și independent, în devenirea lor ca cetățeni informați, activi și integri, care pot relaționa deschis și liber, care demonstrează responsabilitate în luarea deciziilor de carieră și dezvoltarea personală pe parcursul întregii vieți.

Constituirea ariei curriculare *Consiliere școlară și dezvoltare personală*, schimbă anumite accente de realizare a procesului educațional realizat prin sistemul de învățământ din Republica Moldova – școala se preocupă de formarea dimensiunilor de personalitate nu doar prin materiile de studii, care valorifică diverse domenii ale cunoașterii umane (matematică, biologie, istorie, etc.), dar și prin tezaurul valoric al comunicării și relațiilor interpersonale stabilite la nivel social.

Viziunea pedagogică promovată prin disciplina indicată, recomandată pentru ciclul primar, gimnazial și liceal abordează variate subiecte în cadrul celor cinci module a căror complexitate crește de la o clasă la alta, astfel încât să răspundă așteptărilor membrilor societății, privind pregătirea generațiilor în creștere pentru viață și integrare în câmpul social.

Unul din cele 5 module ale disciplinei *Proiectarea carierei profesionale și dezvoltarea spiritului antreprenorial* pune accent pe înțelegerea profesiilor din perspectiva pieții muncii, planificarea carierei și luarea deciziilor de carieră, dezvoltarea spiritului antreprenorial ca opțiuni de carieră etc.

La acțiunea 2.6. din Planul de acțiuni - *Organizarea cursurilor de formare continuă pentru toate cadrele didactice și cadrele didactice de sprijin care lucrează cu copiii și tinerii cu dizabilități*, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării informează că, pe parcursul anului 2018 au fost instruiți în total 651 persoane, din ele:

- 152 specialiști din organele locale de specialitate în domeniul învățământului;
- 3 specialiști din cadrul Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică;
- 450 specialiști SAP;
- 46 cadre didactice.

La acțiunea 2.8. din Planul de acțiuni - *Dotarea instituțiilor de învățământ cu unități de transport accesibil și echipamente necesare pentru facilitarea învățării copiilor și tinerilor cu dizabilități fizice, mintale, intelectuale și senzoriale, pentru dezvoltarea unui mediu fizic accesibil și a unui proces educațional individualizat conform necesităților și potențialului de dezvoltare*, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării informează următoarele:

Conform Hotărârii Guvernului nr. 868 din 08 octombrie 2014, fondul pentru educație incluzivă este destinat instituțiilor de învățământ primar și secundar general în care sînt înmatriculați elevi cu cerințe educaționale speciale.

Mijloacele financiare din fondul pentru educație incluzivă se repartizează în baza deciziei consiliului unității administrativ-teritoriale și sînt direcționate distinct pentru finanțarea cheltuielilor ce țin de remunerarea cadrelor didactice de sprijin și crearea și întreținerea centrelor de resurse.

Fondul pentru educație incluzivă se formează în baza deciziei consiliului municipal/raional și/sau a Adunării Populare a Găgăuziei.

Mărimea fondului pentru educație incluzivă se stabilește în funcție de numărul elevilor cu cerințe educaționale speciale, ca urmare a evaluării și înregistrării acestora de către serviciile teritoriale de asistență psihopedagogică, dar nu mai mult de 2% din suma transferurilor categoriale.

La acțiunea 2.10. din Planul de acțiuni - *Integrarea graduală a copiilor cu dizabilități, inclusiv a celor cu dizabilități senzoriale (auz, vîz) în instituții de învățământ general*, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării informează că, în instituțiile de învățământ general își fac studiile aproximativ 164 copii cu deficiențe de auz și 198 de copii cu deficiențe de vîz.

Obiectivul 3 “*Sporirea accesului persoanelor cu dizabilități la servicii medicale, de abilitare și de reabilitare de calitate*”

La acțiunea 3.3. din Planul de acțiuni - *Extinderea listei medicamentelor compensate pentru bolile care au impact asupra sănătății publice și care netratate corespunzător conduc la dizabilitate, în baza datelor statistice privind structura dizabilității în funcție de nozologiile predominante*, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale informează următoarele:

Pe parcursul anului 2018 în baza Ordinului comun al MSMPS și CNAM, nr. 492/139A din 22 aprilie 2013, persoanele asigurate, inclusiv cu dizabilități beneficiază de medicamente din lista celor compensate parțial din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală (AOAM) pentru diminuarea poverii financiare și tratament permanent de susținere pentru bolile cronice, dar și pentru tratamente episodice pentru cele mai frecvent întâlnite boli în practica medicului de familie.

Au fost elaborate propuneri pentru oferirea, din anul 2019, în mod gratuit a medicamentelor din lista celor compensate parțial din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală (AOAM). Astfel, pentru bolile cardiovasculare, respiratorii, osteoarticulare, bolile endocrine, astmul bronșic, boli ale aparatului digestiv, hepatită, ciroză hepatică, pentru fiecare Denumire Comună Internațională (în continuare – DCI) existent în Lista medicamentelor compensate, care sunt 148 la număr, există cel puțin un medicament absolut gratuit conform denumirii comerciale pentru care este stabilită suma maximă compensate.

Totodată, potrivit datelor parvenite de la Campania Națională de Asigurări în Medicină, lista medicamentelor compensate include Denumiri Comune Internaționale (destinate tratamentului unor boli care, fiind netratate corespunzător, conduc la dizabilitate. Medicamentele incluse în lista celor compensate, au fost utilizate pentru tratamentul următoarelor boli cronice:

- Bolile cardiovasculare (25 DCI);
- Hepatită și ciroză hepatică (2 DCI pentru tratamentul de durată/cronic, 6 DCI pentru tratamentul episodic, stări acute);
- Bolile endocrine (3 DCI);
- Astmul bronșic (4 DCI pentru tratamentul de durată, 3 DCI pentru tratamentul stărilor acute);
- Profilaxia și tratamentul anemiilor la femei gravide și profilaxia malformațiilor (2 DCI);
- Epilepsie (7 DCI);
- Bolile psihice (11 DCI);
- Boala și sindromul Parkinson (2 DCI);
- Diabet zaharat (7 DCI pentru tratamentul de durată, 9 DCI pentru tratamentul complicațiilor, stări acute);
- Epidermolizei buloase (6 DCI);
- Bolile de sistem și autoimune (3 DCI);
- Bolile oftalmologice (glaucom) (5 DCI);
- Miastenia gravis (1 DCI);
- Mucoviscidoza (3 DCI);
- Depresie (1 DCI);
- Scleroza multiplă (1 DCI pentru tratamentul de durată, 10 DCI pentru tratamentul stărilor acute).

La acțiunea 3.4. din Planul de acțiuni - *Includerea în pachetul compensat, în cazul îngrijirilor medicale la domiciliu, a unor consumabile (material pentru pansament, seringi, dozoare pentru insulină, stome, scutece) pentru persoanelor cu dizabilități severe și boli incurabile, care necesită îngrijiri medicale la domiciliu*, de către autoritățile responsabile au fost întreprinse următoarele acțiuni:

Pe parcursul anului 2018 au fost contractate de CNAM și au fost efectuate 53 163 vizite de îngrijiri la domiciliu și 18 522 vizite în cadrul îngrijirilor paliative prestate de MF și echipa sa, precum și de 9 ONG-uri.

Serviciile se oferă în baza Standardului național de îngrijiri medicale la domiciliu, aprobat prin Ordinul nr. 851 din 29.07.2013 și Regulamentul privind organizarea serviciilor de îngrijiri paliative la domiciliu, aprobat prin Ordinul nr. 1022 din 30 decembrie 2015, care prevăd elementele component ale unei vizite, inclusiv a dispozitivelor medicale.

Pentru anul 2018 prin intermediul Centrului pentru Achiziții Publice Centralizate în Sănătate (CAPCS) au fost procurate 15 165 bucăți de stome în sumă de 353 132,19 lei.

Concomitent, au fost procurate 912 500 teste și ace pentru aprecierea glicemiei, precum și 500 glucometre în sumă de 821 176, 75 lei.

Suplimentar, în anul 2018 au fost alocate surse financiare pentru dispozitive/consumabile necesare tratamentului în condiții de ambulator:

- Teste pentru aprecierea glicemiei la copii – 912 500 buc., în valoare de 810 208,75 lei;
- Pungi colectoare pentru stome – 80 000 buc., în valoare de 1 632 000,00 lei;
- Exoproteze mamare – 2 051 buc., în valoare de 1 499 940,00 lei.

La acțiunea 3.6. din Planul de acțiuni - *Asigurarea unui pachet minim de asistență medicală stomatologică a persoanelor cu dizabilități, în caz de urgență și probleme cronice dentare, cu finanțare din Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală*, de către autoritatea responsabilă au fost întreprinse următoarele acțiuni:

Potrivit Programului Unic al AOAM, pct. 19. Asistența medicală stomatologică acordată în cadrul sistemului asigurării obligatorii de asistență medicală include următoarele activități acordate de medicul stomatolog în următoarele cazuri de urgență: pulpită acută, periodontită apicală acută, periodontită apicală exacerbate, stomatită aftoasă acută, gingivită și stomatită ulcero-necrotică acută, abces, periostită, pericoronarită, hemoragii postextractionale, limfadenită acută, osteomieliță acută, sialodenită acută și calculoasă, sinusită acută odontogenă, traume și fracturi ale maxilarelor, extracții dentare la indicații medicale, consultație profilactică tuturor persoanelor asigurate cu examinarea cavității bucale și recomandări privind igiena și profilaxia bolilor cavității bucale.

În anul 2018 conform datelor preliminare, au fost înregistrate 1 010,0 mii vizite la stomatolog a persoanelor asigurate, inclusiv persoane cu dizabilități, dintre care 566 725 la copii. Au fost obturate 421 457 defecte dentare, inclusiv 169 378 la copii, înregistrate extracții dentare 150 090, inclusiv 60 322 la copii.

La acțiunea 3.7. din Planul de acțiuni - *Dezvoltarea serviciilor comunitare de sănătate mintală și oferirea asistenței, inclusiv prin intermediul echipelor mobile sau prin asigurarea transportării persoanelor cu dizabilități din comunitate spre centrul comunitar de sănătate*

mentală și acordarea suportului psihologic pentru părinții și rudele acestora, au fost întreprinse următoarele acțiuni:

Pe parcursul anului 2018 au fost contractate de către CNAM - 40 Centre comunitare de sănătate mintală (CCSM), inclusiv 6 municipale și 34 raionale. Pe parcursul anului au fost asistate în cadrul CCSM - 36 174 persoane cu dizabilități psihosociale.

Concomitent, echipele multidisciplinare mobile sînt organizate în fiecare CCSM, reieșind din numărul populației deservite: 1 echipă la 40 mii persoane.

4 567 beneficiari au fost asistați la domiciliu de către echipele multidisciplinare mobile.

12061 vizite au fost efectuate la domiciliu de către echipele multidisciplinare mobile.

La acțiunea 3.8. din Planul de acțiuni - **Dezvoltarea și prestarea serviciilor de intervenție timpurie în cadrul fiecărui raion/municipiu**, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale informează următoarele:

Întru dezvoltarea Serviciului de intervenție timpurie la nivel național, pe parcursul anului 2018 a continuat instruirea echipelor de specialiști din 11 raioane. Astfel, pe parcursul anului 2018, cu suportul specialiștilor Centrului de Intervenție Precoce "Voinicel", au fost pregătiți peste 110 specialiști (medici pediatri, neurologi pediatri, reabilitologi, medici de familie, logopezi, psihologi, asistenți medicali etc.).

Prin Ordinul Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, nr. 1535 din 27.12.2018, a fost aprobat Regulamentul de organizare și funcționare a Centrului Raional de Intervenție Timpurie la Copii (pentru pilotare), care pe perioada anilor 2019-2022, cu suportul Filialei din Republica Moldova a Organizației "Lumos Foundation" din Marea Britanie, va fi pilotat în 2 raioane: Ialoveni și Florești.

Pe parcursul anului 2018, de către implementatori au fost semnate Contracte de Colaborare cu Consiliile Raionale și Spitalele raionale din Ialoveni și Florești "Cu privire la crearea și asigurarea funcționalității Centrului de intervenție timpurie la copii în cadrul Instituției Medico-Sanitare Publice Spitalul Raional". De comun cu conducerea IMSP Spitalele Raionale Ialoveni și Florești, au fost identificate spațiile necesare pentru Serviciul de intervenție timpurie, care au fost re-proiectate și adaptate necesităților Serviciului.

În anul 2018, a fost elaborat și aprobat, la toate nivelurile, Curriculum-ul de formare universitară și postuniversitară, a specialiștilor în Intervenția Timpurie în copilărie.

Concomitent, a fost elaborat Suportul de Curs în Intervenția timpurie în copilărie.

La acțiunea 3.9. din Planul de acțiuni - **Dezvoltarea și prestarea serviciilor de diagnosticare, de intervenție și de reabilitare a copiilor cu tulburări din spectrul autist**, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale informează următoarele:

La moment se află la etapa de elaborare cadrul normativ de organizare a Centrului specializat în tulburări din spectrul autist în teritoriu. Pe parcursul anului 2018, 523 copii (0-18 ani) diagnosticați cu autism infantil au fost în supravegherea CCSM

În scopul implementării Planului de acțiuni a Programului național privind sănătatea mintală, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 337 din 26 mai 2017, sporirea accesibilității, echității serviciilor respective cu asigurarea continuității incluziunii sociale, în cadrul unor centre de intervenție timpurie și centre specializate de tratament pentru copii cu tulburări de spectru autist, a fost elaborat proiectul hotărîrii Guvernului „Pentru aprobarea

Regulamentului-cadru de organizare și funcționare al Centrului specializat de intervenție pentru tulburări din spectrul autist și Standardelor de calitate”. Proiectul a fost avizat de structurile interesate și se află la etapa de definitivare, după care va fi prezentat Guvernului spre examinare și aprobare.

La acțiunea 3.10. din Planul de acțiuni - *Acordarea serviciilor de asistență ginecologică, de planificare a familiei și de sănătate reproductivă a femeilor și fetelor cu diferite tipuri de dizabilități*, au fost întreprinse următoarele acțiuni:

Prin Hotărîrea Guvernului nr. 681 din 11 iulie 2018, a fost aprobat Programul național în sănătatea și drepturile sexuale și reproductive pentru anii 2018-2022. În Planul de acțiuni al acestui Program este inclus Obiectivul specific 1.2, care prevede măsuri de creștere a accesului grupurilor de populație cu nevoi speciale, inclusiv al persoanelor cu dizabilități, la gama comprehensivă de servicii de sănătate sexuală și reproductivă, care este în curs de implementare.

Pe parcursul anului 2018 au fost înregistrate 836 163 vizite a femeilor la ginecolog-obstetrician și 152 163 servicii de planificare a familiei și sănătate reproductivă, inclusiv 20151 vizite la ginecolog obstetrician a fetelor până la 18 ani și 4950 servicii de planificare a familiei și sănătatea reproductivă.

Totodată, bărbații au beneficiat de 12055 vizite la androlog, inclusiv 14 vizite la androlog a băieților pînă la 18 ani.

Circa 10% din beneficiari au fost persoane cu dizabilități și persoane social-vulnerabile.

Pentru a facilita accesul tinerilor cu nevoi speciale la servicii de sănătate, în special cele legate de sănătatea sexuală și reproductivă, în cadrul a 21 Centre de Sănătate Prietenoase Tinerilor (CSPT-uri), din cele 30 care, cu suportul Proiectului ”Generație Sănătoasă” au fost dotate cu fotolii ginecologice adaptabile (cu rampe de acces sau/si ascensoare) pentru pacientele cu nevoi speciale (în 2017 procurate 30 fotolii). Se lucrează pentru a asigura acest acces în toate cazurile.

Peste 20% (circa 10,5 mii) dintre beneficiarii serviciilor consultative ale CSPT au fost oferite tinerilor vulnerabili, inclusiv celor cu dizabilități.

Pentru creșterea accesului grupurilor de populație cu nevoi speciale la gama comprehensivă de servicii de sănătate sexuală și reproductivă prin Programul național privind sănătatea și drepturile sexuale și reproductive pentru anii 2018-2022, H.G. nr. 681 din 11.07.2018 au fost determinate 7 categorii de grupuri vulnerabile și cu nevoi speciale, inclusiv asigurarea lor cu contraceptive.

Programul Unic al asigurării obligatorii de asistență medicală a fost completat în anul 2018 cu prevederi suplimentare de a presta:

- *Servicii de planificarea familiei:* consultarea în probleme de planificare a familiei, inclusiv alegerea mijloacelor de contracepție pentru persoanele fără risc obstetrical, maladii social-condiționate etc., inclusiv asigurarea cu contraceptive pentru populația-tintă: *adolescenții sexual-activi, în mod special cei în stare de vulnerabilitate și de risc, tinerii din grupurile vulnerabile și de risc, precum și femeile de vîrstă fertilă din grupurile vulnerabile și de risc*, conform prevederilor aprobate de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale;

- administrarea contraceptivelor, aplicarea sau înlăturarea steriletului; prelevarea probei citologice;
- recoltarea unui produs patologic sau material pentru biopsie;
- eliberarea certificatelor despre starea sănătății tinerilor înainte de căsătorie, cu prescrierea investigațiilor prevăzute de actele normative în vigoare;
- realizarea manoperelor medicale specifice specialității obstetrică și ginecologie prevăzute în anexa nr.3 la Programul unic;

În anul 2018, au fost procurate mijloace moderne de contracepție procurate pentru grupurile vulnerabile ale populației în sumă de 3 588 945,00 lei.

La acțiunea 3.11. din Planul de acțiuni - *Asigurarea accesibilității la infrastructura instituțiilor medico-sanitare la necesitățile persoanelor cu dizabilități fizice și senzoriale (auz, vâz)*, Ministerul Afacerilor Interne informează că:

În vederea executării Deciziei Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, din 5 decembrie 2016, pe cauza nr. 473/16, de către Serviciul medical al Ministerul Afacerilor Interne au fost efectuate lucrări de reparație a clădirii Policlinicii MAI și construirea unei rampe pentru a asigura accesul persoanelor cu dizabilități, precum și a altor categorii de persoane cu mobilitate redusă. Sediul Spitalului MAI este adaptat la necesitățile persoanelor cu dizabilități fizice.

La acțiunea 3.15. din Planul de acțiuni - *Operarea modificărilor și completărilor legislative în vederea includerii unor categorii de cetățeni în lista categoriilor asigurate de către stat (membrii familiilor, care îngrijesc persoane cu dizabilități severe cu vârsta peste 18 ani, persoanele cu dizabilități proprietare de terenuri cu destinație agricolă, cu excepția grădinilor și loturilor pentru legumicultură, indiferent dacă au dat sau nu aceste terenuri în arendă sau folosință pe bază de contract)*, Campania Națională de Asigurări în Medicină informează următoarele:

Potrivit art. 23, alin. (4) al Legii nr.1593 din 26.12.2002 „Cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală”, persoanele cu dizabilități severe, accentuate sau medii, proprietare de terenuri cu destinație agricolă, cu excepția grădinilor și loturilor pentru legumicultură, indiferent dacă au dat sau nu aceste terenuri în arendă sau folosință pe bază de contract nu vor achita prima de asigurare obligatorie de asistență medicală în sumă fixă, de asemenea nu vor achita prima de asigurare obligatorie de asistență medicală în formă de contribuție procentuală din alte drepturi și venituri obținute pentru perioada respectivă.

Totodată, prin Hotărârea Guvernului nr.1246 din 19.12.2018 „Pentru aprobarea Regulamentului privind acordarea/suspendarea statutului de persoană asigurată în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală” și prin art.4 al.(9) al Legii nr.1585 din 27.02.1998 „Cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală” a fost expres reglementată responsabilitatea de prezentare a informației de către instituțiile abilitate ale Republicii Moldova de ținerea evidenței nominale a categoriei de persoane asigurate de Guvern - persoanele care îngrijesc la domiciliu o persoană cu vârsta de până la 18 ani și de la 18 ani cu dizabilitate severă care necesită îngrijire și/sau supraveghere permanentă din partea altei persoane.

Obiectivul 4 „Sporirea ratei de angajare în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități”

La acțiunea 4.1. din Planul de acțiuni - *Asigurarea măsurilor de orientare și formare profesională a persoanelor cu dizabilități, în baza necesităților individuale*, au fost întreprinse următoarele:

Promovarea educației incluzive și a accesului egal la educație de calitate pentru copiii cu cerințe educaționale speciale (CES) și/sau dizabilități este o prioritate importantă pentru Republica Moldova, stipulată în Codul educației.

Activitățile de elaborare a cadrului metodologic privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic (ÎPT), are ca scop implementarea Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 523 din 11 iulie 2011, inclusiv organizarea efectivă a incluziunii educaționale a persoanelor cu CES și/sau dizabilități în ÎPT (acces la studii, organizarea asistenței și suportului, formare de competențe profesionale, evaluare, certificare etc.).

Prin Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 224 din 02.03.2018 a fost constituit Grupul de lucru pentru elaborarea cadrului metodologic privind educația incluzivă în învățământul profesional tehnic care include reprezentanți ai Direcției învățământ general și a Direcției învățământ profesional tehnic din cadrul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, ai Direcției politici de protecție a drepturilor persoanelor cu dizabilități a Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, ai instituțiilor de învățământ profesional tehnic, ai Direcției implementarea politicilor de ocupare din cadrul Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, ai Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică, ai Serviciului de asistență psihopedagogică, ai Asociațiilor pentru persoanele cu dizabilități, ai Proiectelor care sprijină și promovează educația incluzivă pe toate nivelele de învățământ.

Totodată, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM) în comun cu agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă (AOFM) în anul 2018, au înregistrat cu statut de șomer 621 persoane cu dizabilități (1,7% din nr. total de șomeri înregistrați), din care 258 femei (41,5% femei). AOFM au acordat servicii de intermediere a muncii la 356 (57,3%) șomeri cu dizabilități. Menționăm, că în perioada de raportare au fost antrenate la lucrările publice 65 persoane cu dizabilități (10,5% din nr. total al persoanelor cu dizabilități înregistrate cu statut de șomer). 30 persoane cu dizabilități (4,8%) au beneficiat de alocație de integrare sau reintegrare profesională (762,6 lei/lunar) și 206 persoane au primit ajutor de șomaj (33,2%).

În scopul facilitării integrării pe piața muncii, au urmat cursuri de formare profesională gratuite 58 persoane cu dizabilități (9,3% din nr. total de persoane cu dizabilități înregistrate). Din totalul absolvenților din rândul șomerilor cu dizabilități au urmat cursuri de calificare 36 persoane (62,1%), cursuri de recalificare - 16 persoane (27,6%) și cursuri de perfecționare - 6 persoane cu dizabilități (10,3%).

Persoanele cu dizabilități cel mai des au optat pentru meseriile/profesiile de bucătar (17,2%), contabil (13,8%), operator calculator (12,1%), frizer (8,6%), manichiurist și operator în sala de cazane (câte 6,9%), lăcătuș-instalator tehnica sanitară și țesător covoare (câte 5,2%), barmen, cofetar, croitor și tîmplar (câte 3,4%) ș.a. După absolvirea cursurilor au fost plasate în câmpul muncii 51 persoane cu dizabilități (87,9%), dintre care 17 persoane s-au angajat de sine stătător.

În rezultatul prestării serviciilor, inclusiv de intermediere a muncii, au fost plasați în câmpul muncii 206 șomeri cu dizabilități (33,2% din nr. persoanelor cu dizabilități înregistrate), din care 83 femei (40,3% din nr. șomerilor cu dizabilități angajați total).

Cele 3 Centre de Ghidare în Carieră Cahul, Soroca, Chișinău au prestat servicii de orientare profesională și ghidare în carieră pentru mai multe persoane aflate în căutarea unui loc de muncă. În cadrul celor trei Centre de Ghidare în Carieră au fost organizate în total 134 activități, cu participarea a 4785 beneficiari, inclusiv persoane cu dizabilități (elevi, tineri, persoane care sunt în căutarea unui loc de muncă). 551 beneficiari au fost testați prin intermediul Platformei Cognitrom Career Planner, iar 19 persoane cu dizabilități prin Platforma CASPER.

Aceste activități au avut ca scop explorarea oportunităților pe piața forței de muncă, diversității profesiilor/meseriilor, evaluarea propriilor aptitudini și capacități profesionale, precum și ghidarea profesională în vederea integrării socio-economice de succes.

La acțiunea 4.2. din Planul de acțiuni - Asigurarea cu servicii de reabilitare profesională a persoanelor cu dizabilități, inclusiv prin crearea centrelor de reabilitare profesională, angajarea specialiștilor și formarea profesională a acestora, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale a întreprins următoarele acțiuni:

A fost adoptată noua Lege nr. 105/ 2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, intră în vigoare la data de 10.02.2019, care conține servicii de reabilitare profesională a persoanelor cu dizabilități în vederea restabilirii, recuperării sau compensării capacității de muncă a acestora.

Conform, noii legi, reabilitarea profesională se prestează în cadrul instituțiilor și centrelor de reabilitare profesională specializate, la îndreptarea subdiviziunilor teritoriale, în conformitate cu recomandările conținute în Programul individual de reabilitare și incluziune socială.

Astfel, Agenția Națională va contracta servicii de reabilitare profesională de la furnizori de servicii specializate, în condițiile actelor normative în vigoare.

Este de menționat faptul că, pe parcursul anului 2018, la ANOFM au fost înregistrați 621 persoane cu dizabilități, dintre care 275 au fost plasați în câmpul muncii.

Menționăm că, 9 persoane cu dizabilități au beneficiat de servicii de reabilitare profesională, dintre care 2 persoane au fost angajate în câmpul muncii, inclusiv un beneficiar al serviciilor din anul 2017.

De asemenea, menționăm că, întru implementarea prevederilor art. 29 din noua Lege menționată mai sus, a fost elaborată Procedura de reabilitare profesională a persoanelor cu dizabilități, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1275/ 2018.

Astfel, Procedura stabilește modul și condițiile de desfășurare a serviciilor de reabilitare profesională a persoanelor cu dizabilități în cadrul instituțiilor și centrelor de reabilitare profesională specializate, care își desfășoară activitatea conform cerințelor stabilite de Guvern.

La acțiunea 4.3. din Planul de acțiuni - Stabilirea în legislația cu privire la ocuparea în câmpul muncii a unor măsuri de punere în aplicare a cotei obligatorii la angajarea persoanelor cu dizabilități (5%) prin stimularea angajatorilor care creează, rezervă și adaptează locurile de muncă la necesitățile persoanelor cu dizabilități, inclusiv, după caz,

acordarea serviciilor de angajare asistată, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale informează următoarele:

Legea nr. 105/ 2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, prevede servicii și măsuri noi de ocupare, adresate și persoanelor cu dizabilități pe piața muncii, inclusiv: angajarea asistată și adaptarea locului de muncă pentru necesitățile persoanei cu dizabilități, reabilitarea profesională a persoanelor cu dizabilități.

În vederea implementării noii Legi a fost aprobată Hotărârrea Guvernului nr. 1276/ 2018, care conține un șir de proceduri, inclusiv și pentru persoanele cu dizabilități, după cum urmează:

- *procedura de subvenționare a locurilor de muncă* - stabilește condițiile de acordare de către ANOFM a subvențiilor angajatorilor care angajează cu contract individual de muncă, pe un termen nedeterminat, șomerii care necesită suport suplimentar pe piața muncii, conform art. 23 alin. (3) lit. c, e-j) din Legea nr. 105 din 14.06.2018. Procedura stabilește cerințele față de angajatori care pot beneficia de subvenții, documentele care urmează a fi depuse la ANOFM, modul de identificare a categoriilor care necesită suport suplimentar pe piața muncii. Subvenția se plătește angajatorilor lunar, în cuantum de 30% din salariul mediu pe economie pentru anul precedent, pentru fiecare șomer angajat. Angajatorul are obligația de a menține raporturile de muncă cu persoana angajată pe o perioadă de cel puțin 12 luni de la data încheierii perioadei în care primește subvenția.

- *procedura de acordare a subvențiilor pentru crearea sau adaptarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități* - stabilește condițiile de acordare de către ANOFM a subvențiilor angajatorilor care creează sau adaptează locurile de muncă existente pentru persoanele cu dizabilități și angajează la aceste locuri de muncă cu contract individual de muncă, pe un termen nedeterminat, persoanele cu dizabilități înregistrate cu statut de șomer la una din subdiviziunile teritoriale. Subvenția se plătește de către ANOFM, în baza contractului încheiat între angajator și subdiviziunea teritorială. Subvenția se plătește angajatorilor într-o singură tranșă, și constă în compensarea a 50% din cheltuielile suportate, dar nu mai mult de 10 salarii medii lunare pe economie pentru anul precedent pentru fiecare loc de muncă creat sau adaptat. Angajatorul are obligația de a menține locurile de muncă create sau adaptate pentru o perioadă de cel puțin 36 de luni de la data efectuării plății subvenției aferente fiecărui loc de muncă creat sau adaptat. Dacă în perioada de 36 luni locul de muncă este lichidat, angajatorul este obligat să restituie subvenția.

- *procedura de reabilitare profesională a persoanelor cu dizabilități* - stabilește modul și condițiile de desfășurare a reabilitării profesionale a șomerilor cu dizabilități în cadrul instituțiilor/centrelor de reabilitare profesională, la îndreptarea ANOFM. Beneficiază de reabilitare profesională persoanele cu dizabilități cărora li se recomandă reabilitarea profesională, conform Programului individual de reabilitare și incluziune socială, elaborat de către Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă și sunt înregistrați la subdiviziunea teritorială cu statut de șomer. Drepturile și obligațiile ANOFM și centrului de reabilitare profesională sînt stabilite în contractul de finanțare, modelul căruia este aprobat de ANOFM. La finalul procesului de reabilitare profesională, centrul de reabilitare profesională eliberează persoanei reabilite un certificat cu privire la reabilitarea profesională, care conține recomandări de încadrare în câmpul muncii sau de recalificare profesională.

Menționăm că, implementarea programelor de măsuri active totalmente noi, cum ar fi: acordarea subvențiilor angajatorilor care creează locuri de muncă sau adaptează locurile de muncă existente și angajează persoane cu dizabilități, va contribui la facilitarea angajării persoanelor cu dizabilități.

La acțiunea 4.4. din Planul de acțiuni - *Organizarea și desfășurarea de evenimente care au drept scop promovarea ocupării în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități, inclusiv a măsurilor de sensibilizare a angajatorilor, organizațiilor sindicale și patronatelor privind dreptul la muncă a persoanelor cu dizabilități, nediscriminarea la angajare, accesibilitatea și acomodarea rezonabilă a locului de muncă*, ANOFM informează următoarele:

În anul 2018, ANOFM împreună cu AOFM au organizat Campania de sensibilizare consacrată Zilei Internaționale a Persoanelor cu Dizabilități. Astfel, în perioada 03-08 decembrie 2018 au fost organizate activități dedicate incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități, activități de informare a persoanelor cu dizabilități privind serviciile prestate de AOFM în scopul creșterii șanselor de integrare profesională a acestora pe piața muncii și sensibilizarea angajatorilor în vederea angajării persoanelor cu dizabilități în câmpul muncii.

În context, ANOFM prin intermediul structurilor sale teritoriale au organizat 38 seminare informative cu participarea persoanelor cu dizabilități, cu oferirea informațiilor despre oportunitățile și serviciile pe care AOFM le oferă persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă, locurile de muncă libere gestionate și condițiile de ocupare a acestora. De asemenea, au fost organizate 4 ședințe ale Clubului Muncii, 4 seminare de instruire în tehnici și metode de căutare a unui loc de muncă și 3 seminare de ghidare în carieră. În total, au participat la seminarele organizate 763 persoane, inclusiv 158 șomeri. Subliniem, că la seminarele de informare au participat și tineri, inclusiv copii cu dizabilități și elevi ai gimnaziilor, liceelor.

AOFM au organizat 15 activități cu scop de sensibilizare și promovare a drepturilor persoanelor cu dizabilități, în special dreptul la muncă, cu participarea a 133 agenți economici. Agenții economici au fost informați despre prevederile Legii nr. 105 din 14.06.2018, cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, care a intrat în vigoare la 10 februarie 2019, inclusiv despre noile măsuri active de ocupare, ce prevăd acordarea de subvenții angajatorilor care angajează persoane cu dizabilități din rândurile șomerilor și subvenții pentru crearea sau adaptarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități.

Reprezentanții ANOFM și AOFM au participat la acțiunile organizate de către autoritățile publice locale, organizațiile neguvernamentale, asociațiile persoanelor cu dizabilități, ș.a. În această perioadă, AOFM au organizat și participat în total la 64 de activități în comun cu autoritățile publice locale, reprezentanți ai consiliilor raionale, direcțiilor de asistență socială, protecție a familiei, consiliile teritoriale de determinare a dizabilității și capacității de muncă, instituții de învățământ, agenți economici, ONG-uri și mass-media locală.

La 7 decembrie 2018, MSMPS și ANOFM au participat la organizarea celei de-a IV-a ediții a Galei Angajatorilor Remarcabili „RemarcAbilitatea”, eveniment care recunoaște și promovează public companiile din Republica Moldova care elaborează și implementează practici pozitive de incluziune în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități.

Totodată, potrivit datelor Inspectoratului de Stat al Muncii - pe parcursul anului 2018 de către inspectorii de muncă au fost vizitate 913 unități cu un efectiv mai mare de 20 de persoane.

Repartizarea în funcție de domeniul de activitate privind numărul locurilor de muncă rezervate pentru persoanele cu dizabilități și numărul persoanelor angajate:

- Agricultură, silvicultură și pescuit - 63 locuri de muncă rezervate și 48 de persoane angajate;
- Industria prelucrătoare - 45 locuri de muncă rezervate și 37 de persoane angajate;
- Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat - 2 locuri de muncă rezervate și 1 persoană angajată;
- Construcții - 37 locuri de muncă rezervate și 28 persoane angajate;
- Comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor - 10 locuri de muncă rezervate și 4 persoane angajate;
- Transport și depozitare - 4 locuri de muncă rezervate și 6 persoane angajate;
- Intermedieri financiare și asigurări – 1 persoană a fost angajată;
- Activități profesionale, științifice și tehnice - 2 locuri de muncă rezervate și 2 persoane angajate;
- Administrație publică și apărare; asigurări sociale obligatorii – 6 locuri de muncă rezervate și 7 persoane angajate;
- Învățământ – 15 locuri de muncă rezervate și 8 persoane angajate;
- Sănătate și asistență socială – 57 locuri de muncă rezervate și 69 persoane angajate;
- Alte activități de servicii - 13 locuri de muncă rezervate și 8 persoane angajate;

De menționat că, la 44 unități s-a depistat că există registrul de evidență a cererilor de angajare a persoanelor cu dizabilități și 24 de unități au informat Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă despre locurile de muncă rezervate. În consecință pentru conformarea la prevederile Legii nr.60/2012 inspectorii de muncă au înaintat conducătorilor unităților prescripții de conformare la prevederile legale.

Concomitent, pe parcursul anului 2018, a fost întocmit un proces-verbal cu privire la contravenție, în baza art. 56/1 din Codul Contravențional, care ulterior a fost înaintat spre examinare după competență. Ca urmare a examinării de către instanța de judecată a fost aplicată sancțiunea sub formă de amendă în mărime de 240 u.c..

Obiectivul 5 “Sporirea participării persoanelor cu dizabilități la viața politică, publică și culturală”

La acțiunea 5.1. din Planul de acțiuni - Asigurarea accesibilității secțiilor de votare, a materialelor electorale și a procedurilor de vot la necesitățile persoanelor cu diferite tipuri de dizabilități, de către autoritatea responsabilă au fost întreprinse următoarele acțiuni:

Comisia Electorală Centrală a ajustat prevederile Instrucțiunii cu privire la asigurarea infrastructurii secției de votare, aprobată prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 2625 din 12 august 2014, prin stabilirea regulilor privind amplasarea secțiilor de votare în sedii accesibile și prin fixarea rigorilor noi privind accesibilitatea traseelor către acestea, a intrărilor în secțiile de votare, delimitarea căilor de acces etc. Notăm că, în conformitate cu prevederile Instrucțiunii menționate, la cererea organelor administrației publice locale, dotările secțiilor de votare au fost completate cu un număr suplimentar de cabine de vot pentru persoanele cu dizabilități locomotorii.

Totodată, la scrutinul din 24.02.2019, fiecare secție de votare a primit plicuri-șablon cu imprimare în limbaj Braille a numărului de ordine al candidaților pentru buletinele de vot ce

pot fi folosite la alegerile parlamentare, precum și cu imprimare în limbaj Braille a opțiunilor la referendum pentru buletinele destinate referendumului republican consultativ, de asemenea lupe speciale pentru facilitarea procesului de votare al persoanelor cu dizabilități de vedere.

Sporirea accesibilității se realizează inclusiv prin implicarea persoanelor cu dizabilități în procesele electorale. Spre exemplu, pentru alegerile parlamentare din 24 februarie 2019, prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 2318 din 14 februarie 2019, din partea Asociației obștești Centrul de Reabilitare Medico-Socială pentru Persoane cu Vederea Slabă „LOW VISION” au fost acreditate în calitate de observatori naționali cinci persoane.

Tot în anul 2018, Comisia Electorală Centrală împreună cu Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral cu suportul partenerilor de dezvoltare și organizațiilor non-guvernamentale au realizat o serie de acțiuni pentru realizarea pct. 5.2 din Planul de acțiuni privind implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022.

La 26 septembrie 2018, Comisia Electorală Centrală împreună cu programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare din Moldova și alte entități implicate la elaborarea acestor produse, au prezentat *Ghidul Alegătorului*, versiunea „Ușor de citit, ușor de înțeles” în limbile română, rusă și engleză, dedicată informării persoanelor cu dizabilități psihosociale și intelectuale. Totodată, au mai fost lansate în limbaj Braille broșura „Democrația contează – Participă!” și „Democrația se învață” împreună cu CD-ul audio cu aceleași broșuri, dedicate persoanelor cu dizabilități de vedere.

La aceeași dată, 26 septembrie 2018, Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral pe lângă Comisia Electorală Centrală, în cadrul campaniei de educare și informare a cetățenilor cu genericul „Democrația se învață: Implică-te” realizată în cadrul Proiectului „Consolidarea democrației în Moldova prin alegeri incluzive și transparente”, a organizat o ședință EHub cu genericul „Bariere și oportunități de incluziune a persoanelor cu dizabilități în procesul electoral”. În cadrul ședinței EHub, au fost abordate subiecte privind facilitarea participării persoanelor cu dizabilități în cadrul alegerilor, precum și modalități de a spori accesibilitatea acestor categorii de alegători în procesul electoral. De asemenea, participanții au discutat despre tehnicile și instrumentele de incluziune în procesul electoral, precum și accesibilitatea secțiilor de votare în Republica Moldova.

La 7 octombrie 2018, Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral pe lângă Comisia Electorală Centrală, împreună cu Alianța INFONET și Asociația „Motivație” în cadrul Programului de Granturi Mici al programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare din Moldova, parte a proiectului „Consolidarea democrației în Moldova prin alegeri incluzive și transparente”, au organizat un exercițiu de simulare a alegerilor destinat persoanelor cu dizabilități din Centrul comunitar de sănătate mintală din Bălți, care a fost moderat de traineri utilizatori de scaune cu roțile.

Tot în vederea asigurării accesibilității informației, toate spoturile video de informare și educație electorală pentru alegerile parlamentare și referendumul republican consultativ din 24 februarie 2019, difuzate la posturile TV sunt translate în limbajul mimico-gestual. Tot în limbajul mimico-gestual sunt translate ședințele Comisiei Electorale Centrale din ziua alegerilor și din ziua următoare zilei alegerilor. Totodată, toate materialele lansate în cadrul campaniei de informare desfășurată de Comisia Electorală Centrală pentru scrutinele din data

de 24 februarie 2019 au fost dezvoltate astfel încât să fie relevante pentru toate categoriile de alegători, inclusiv pentru alegătorii cu dizabilități.

La acțiunea 5.2. din Planul de acțiuni - **Publicarea informației (format video, audio, tipar) cu privire la alegeri și concurenții electorali în format accesibil și ușor de înțeles pentru persoanele cu dizabilități senzoriale (auz,văz) și intelectuale**, de către Consiliul Audiovizualului au fost întreprinse următoarele acțiuni:

La 26 martie 2018, Consiliul Audiovizualului a aprobat „*Concepția privind reflectarea campaniei electorale la alegerile locale noi ale primarilor în unele localități din data de 20 mai 2018 de către instituțiile audiovizualului din Republica Moldova*” (Decizia nr. 8/47). Pct. 2 al Concepției prevede: „*Radiodifuzorii aflați sub jurisdicția Republicii Moldova reflectă campania electorală la alegerile locale noi din 20 mai 2018 în conformitate cu prevederile Constituției Republicii Moldova, Codului electoral, Codului audiovizualului, Legii cu privire la libertatea de exprimare, Legii cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, prezentei Concepții și tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, respectând drepturile categoriilor de alegători cu nevoi speciale – Decizia CCA nr.16/101 din 21 iulie 2017 - Cu privire la accesul persoanelor cu deficiențe de auz și văz la serviciile de programe audiovizuale*” etc.

Pct. 10 al Concepției statuează: „*Radiodifuzorii vor difuza gratuit, la solicitarea organelor electorale, spoturi motivaționale, de educație civică și electorală, vor desfășura campanii de informare a alegătorilor despre procedura de vot și despre alte particularități ale votării*”, iar pct. 14 prevede: „*Radiodifuzorii naționali sunt obligați să asigure accesibilitatea persoanelor cu deficiențe de auz sau de vedere la programele de actualități, spoturilor electorale în timpul campaniilor electorale prin difuzarea acestora în limbajul mimico-gestual sau prin titrare sincron. Dezbaterile electorale vor fi transmise în reluare în limbajul mimico-gestual sau prin titrare sincron. Radiodifuzorii regionali și cei locali sunt obligați să favorizeze accesibilitatea la principalele programe de actualități electorale în orele de maximă audiență*”.

La 06 decembrie 2018, Consiliul Audiovizualului a aprobat *Concepția de reflectare a campaniei electorale pentru alegerile parlamentare și a referendumului republican din 24 februarie 2019 de către instituțiile mass-media audiovizuale din Republica Moldova* (Decizia nr. 33/202). Pct. 9 al Concepției stipulează: „*Radiodifuzorii privați vor difuza gratuit (în măsura posibilităților), la solicitarea organelor electorale, spoturi motivaționale, de educație civică și electorală, vor desfășura campanii de informare a alegătorilor despre procedura de vot și despre alte particularități ale votării, iar cei publici – obligatoriu*”, iar pct. 15 stabilește expres: „*Radiodifuzorii vor reflecta evenimentele din campania electorală și campania de desfășurare a referendumului cu respectarea prevederilor Codului electoral, ale Codului audiovizualului, ale prezentei Concepții, ale Regulamentului CEC, inclusiv în programele de știri și în alte programe – ale Deciziei CCA nr.16/101 din 21 iulie 2017 – Cu privire la accesul persoanelor cu deficiențe de auz și văz la serviciile de programe audiovizuale și abrogarea Deciziei CCA nr. 21 din 26.02.2008*”.

Urmare la cele menționate mai sus, furnizorii de servicii media audiovizuale care au în serviciile de programe buletine de știri au obligația să transmită zilnic câte un buletin de știri,

între orele 17⁰⁰ și 23⁰⁰, în limbaj mimico-gestual sau prin titrare sincron pentru persoanele cu deficiențe de auz și prin semnal sonor pentru persoanele cu deficiențe de vedere.

În perioada campaniilor electorale, furnizorii de servicii media audiovizuale difuzează dezbaterile electorale, în reluare, în limbaj mimico-gestual sau prin titrare sincron.

Totodată, spoturile electorale elaborate de CEC sunt prezentate în limbaj mimico-gestual.

Consiliul Audiovizualului supraveghează respectarea legislației audiovizuale, în cazul atestării abaterilor, furnizorii de servicii media audiovizuale sunt sancționați.

La acțiunea 5.4. din Planul de acțiuni - *Asigurarea progresivă de către instituțiile responsabile de obiectivele culturale, turistice, sportive și de petrecere a timpului liber a accesibilității la infrastructură și la evenimente pentru persoanele cu diferite tipuri de dizabilități, precum și susținerea sportivilor cu dizabilități, în condiții de egalitate cu alți sportivi*, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării a întreprins următoarele acțiuni:

A facilitat accesul persoanelor cu dizabilități în biblioteci. Căile de acces (de intrare) pentru persoanele cu dizabilități în bibliotecile naționale sunt asigurate. Biblioteca Națională a Republicii Moldova, este în căutare de soluții pentru asigurarea accesului la al doilea etaj, actualmente este asigurat accesul la primul etaj unde aceștia sunt direct deserviți. Această categorie de persoane beneficiază de intrare gratuită în incinta bibliotecilor naționale. La nivel local, problema persistă în cazurile multor biblioteci, doar 30 de biblioteci orășenești/raionale dispun de căi de acces special construite. Trebuie să remarcăm că, Legea nr. 160 din 20.07.2017 cu privire la biblioteci, reglementează în mod expres obligația bibliotecilor de a asigura accesul fizic persoanelor cu dizabilități și de a organiza servicii speciale pentru incluziunea socială a acestora.

A facilitat accesul persoanelor cu dizabilități muzee. În situația muzeelor naționale accesul pentru această categorie de persoane este asigurat de Muzeul Național de Istorie, însă doar până la parter la expozițiile temporare și la Diaramă. Actualmente, acces parțial este asigurat în expoziția permanentă a Muzeului Național de Artă. În proiectul actual de dezvoltare a sediului muzeului, este prevăzută dotarea cu rampe și ascensor.

Remarcăm că, în Legea muzeelor nr. 262 din 07.12.2017, este prevăzută obligația autorităților publice de a aloca muzeelor din subordine mijloacele financiare necesare pentru asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități. În conformitate cu cadrul normativ în vigoare, atât persoanele cu dizabilități, cât și însoțitorii acestora beneficiază de intrare gratuită în muzeu.

A facilitat accesul persoanelor cu dizabilități în instituțiile teatral-concertistice. În cazul instituțiilor teatral-concertistice, asigură accesul în clădire (inclusiv la blocul sanitar) Filarmonicii Naționale „Serghei Lunchevici”, Teatrului Național „Mihai Eminescu”, Teatrului Republican „Luceafărul”, Teatrului Epic de Etnografie și Folclor „Ion Creangă”, Teatrului Republican Muzical-Dramatic “B.P.Hașdeu”. La 2 instituții este asigurat accesul parțial - Teatrul Național „Eugene Ionescu” dispune de căi de acces până la intrarea în incinta teatrului, iar Organizația Concertistică și de Impresariat „Moldova-Concert” asigură accesul la sala de concert, dar nu poate asigura accesul la blocul sanitar. 8 instituții teatral-concertistice nu dispun de căi de acces special construite pentru persoanele cu dizabilități (Sala cu Orgă, Teatrul Național de Operă și Balet „Maria Bieșu”, Teatrul Dramatic Rus de Stat „A.P.Cehov”, Teatrul Republican de Păpuși „Licurici”, Teatrul „Alexei Mateevici”, Teatrul Național de Stat

„Vasile Alecsandri”, Teatrul Dramatic de Stat pentru Tineret „S uliți Roz”, Centrul de Cultură și Artă „Ginta Latină”).

La etapa actuală, 2 instituții prevăd efectuarea lucrărilor de creare/construire a căilor de acces (Sala cu Orgă, Teatrul Dramatic Rus de Stat „A.P.Cehov”).

La acțiunea 5.5. din Planul de acțiuni - *Implicarea persoanelor cu dizabilități în procesul de organizare a activităților și măsurilor culturale, sportive și de divertisment*, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării informează că, în Republica Moldova activează 4 Federații sportive pentru persoane cu dizabilități și Comitetul paralimpic al Republicii Moldova, care beneficiază de suportul necesar.

Obiectivul 6 „*Asigurarea accesibilității la infrastructură, la transporturi, la informație și comunicații pentru persoanele cu dizabilități*”

La acțiunea 6.1. din Planul de acțiuni - **Elaborarea și aprobarea normativelor și standardelor privind accesibilitatea persoanelor cu diferite tipuri de dizabilități la infrastructură, la transporturi, la informație și comunicații, de către autoritățile publice responsabile de domeniile respective**, Ministerul Economiei și Infrastructurii comunică următoarele:

Au fost elaborate și aprobate următoarele normative și standarde privind accesibilitatea persoanelor cu diferite tipuri de dizabilități la infrastructură, la transporturi și comunicații:

- CP C.01.10:2018 “Mediu locuibil cu elemente sistematizate, accesibile pentru persoane cu dizabilități. Reguli de proiectare”, aprobat prin ordinul nr. 622 din 28 decembrie 2018;
- CP C.01.11:2018 “Clădiri și construcții publice, accesibile pentru persoanele cu dizabilități. Reguli de proiectare”, aprobat prin ordinul nr. 620 din 28 decembrie 2018;
- CP C.01.12:2018 “Clădiri și încăperi cu locuri de muncă pentru persoane cu dizabilități. Reguli de proiectare”, aprobat prin ordinul nr. 623 din 28 decembrie 2018;
- CP C.01.13:2018 “Mediu urban. Reguli de proiectare accesibile pentru persoane cu dizabilități”, aprobat prin ordinul nr. 627 din 28 decembrie 2018;
- CP C.01.02:2018 “Clădiri și construcții. Prevederi generale de proiectare cu asigurarea accesibilității pentru persoane cu dizabilități”, aprobat prin ordinul nr. 621 din 28 decembrie 2018.

La acțiunea 6.2. din Planul de acțiuni - **Efectuarea de către fiecare instituție publică a evaluării gradului de accesibilitate a infrastructurii, în baza unui chestionar tehnic elaborat și aprobat de către autoritățile responsabile de domeniul construcțiilor**, Ministerul Economiei și Infrastructurii comunică următoarele:

A fost elaborat Chestionarul de evaluare tehnică a accesibilității infrastructurii și Proiectul Hotărârii de Guvern cu privire la aprobarea Programului național în domeniile construcțiilor, transporturilor, informației și comunicațiilor privind asigurarea accesibilității persoanelor cu diferite tipuri de dizabilități pentru anii 2019-2020 și a Planului de acțiuni privind implementarea acestuia.

Totodată, în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, precum și autorităților administrative și instituțiilor din subordinea acestuia, a fost inițiată procedura de evaluare a gradului de

accesibilitate a sediilor pentru persoanele cu dizabilități, în vederea asigurării accesibilității acestora.

La acțiunea 6.3. din Planul de acțiuni - *Elaborarea, aprobarea și implementarea unor programe naționale și locale în domeniile construcțiilor, transporturilor, informației și comunicațiilor privind asigurarea accesibilității persoanelor cu diferite tipuri de dizabilități*, Ministerul Economiei și Infrastructurii a întreprins următoarele acțiuni:

A fost elaborat proiectul hotărârii de Guvern cu privire la aprobarea Programului național în domeniile construcțiilor, transporturilor, informației și comunicațiilor privind asigurarea accesibilității persoanelor cu diferite tipuri de dizabilități pentru anii 2019-2020 și a Planului de acțiuni privind implementarea acestuia, care a fost consultat cu subdiviziunile cointerestate ale Ministerului Economiei și Infrastructurii.

Suplimentar, Ministerul Afacerilor Interne comunică următoarele:

A fost instalată o rampă de acces pentru persoanele cu dizabilități la intrarea în sediul Ministerului de pe str. Ștefan cel Mare, nr. 75. Suplimentar, se examinează posibilitatea amenajării unei săli de audiență pentru persoanele cu dizabilități la primul etaj al clădirii.

Totodată, în rezultatul reparării sediului Serviciului tehnologiei informaționale din subordinea MAI de pe str. Hîncu 3A, în incinta căruia este amplasat ghișeul unic de eliberare a actelor asociate serviciilor publice prestate, a fost amenajată rampa de acces pentru persoanele cu dizabilități.

Suplimentar, sediile gestionate de subdiviziunile subordonate Inspectoratului General al Poliției dispun de rampe de acces necesare accesului în instituție a persoanelor cu dizabilități.

Totodată, în procesul elaborării documentelor de proiect pentru reconstrucția a 20 de sectoare de poliție și 4 izolatoare de detenție provizorie (Cahul, Bălți, Hîncești, Chișinău) sunt prevăzute în calitate de cerințe pentru proiectanți:

- spații de acces pentru public, inclusiv pentru cetățenii cu dizabilități locomotorii;
- scările de acces și pragurile să respecte accesibilitatea ușoară, inclusiv pentru persoanele cu dizabilități locomotorii;
- accesibilitate pentru persoanele cu dizabilități la elementele funcționale și de sistematizare ale sectoarelor de poliție, terenului aferent, de intrare, comunicații, căi de evacuare, în conformitate cu normativele stabilite.

Mai mult, în anul 2019, urmează a fi instalată o rampă de acces în sediul Agenției Rezerve Materiale.

Suplimentar, menționăm că, paginile web ale Ministerului și autorităților administrative din subordine nu sunt elaborate într-un format accesibil persoanelor cu dizabilități senzoriale.

La acțiunea 6.5. din Planul de acțiuni - **Asigurarea controlului, evaluării și monitorizării de către autoritățile publice responsabile de domeniile construcțiilor, transporturilor, informației și comunicațiilor privind respectarea normativelor și standardelor tehnice de accesibilitate a persoanelor cu dizabilități**, Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației comunică următoarele:

În cadrul activității de monitorizare, desfășurate de către ANRCETI, se verifică respectarea legislației în vigoare de către furnizorii de rețele și/sau servicii accesibile publicului, inclusiv a respectării dreptului de accesibilitate a persoanelor cu dizabilități.

Astfel, oficiile și spațiile comerciale ale companiilor (sediile principale/ secundare ale furnizorilor sau ale partenerilor autorizați ale acestora), în mare parte, sunt acomodate la necesitățile persoanelor cu dizabilități, prin dotarea cu căi de acces (rampe de acces) pentru persoane cu deficiențe locomotorii, excepție fiind oficiile unde montarea acestora nu este posibilă din punct de vedere tehnic.

Totodată, ANRCETI a aprobat Hotărârea Consiliului de Administrație nr. 58 din 14.12.2018 „Cu privire la stabilirea cerințelor și măsurilor pentru ca utilizatorii cu dizabilități să beneficieze de acces echivalent la serviciile de comunicații electronice accesibile publicului”, potrivit căreia furnizorii au obligația implementării, atât în localitățile urbane, cât și în localitățile rurale, a reglementării și să asigure posibilitatea utilizatorilor finali cu dizabilități de a alege și de a beneficia de servicii calitative, adaptate nevoilor oamenilor în condiții echivalente celor de care beneficiază ceilalți utilizatori finali.

La acțiunea 6.5. din Planul de acțiuni - *Formarea profesională inițială și continuă a specialiștilor din domeniile construcțiilor, transporturilor, informației și comunicațiilor privind respectarea și aplicarea normativelor și standardelor tehnice de accesibilitate a persoanelor cu dizabilități, inclusiv în cadrul instituțiilor de învățământ de profil*, Ministerul Economiei și Infrastructurii comunică că, pe parcursul anului 2018 au fost instruiți în cadrul comisiilor de atestare a specialiștilor în domeniul construcțiilor 963 de specialiști privind respectarea și aplicarea normativelor și standardelor tehnice de accesibilitate.

La acțiunea 6.6. din Planul de acțiuni - *Organizarea măsurilor de informare și sensibilizare a specialiștilor din domeniile construcțiilor, transporturilor, informației și comunicațiilor privind respectarea și aplicarea normativelor și standardelor tehnice de accesibilitate a persoanelor cu dizabilități, precum și a conceptelor de design universal și adaptare rezonabilă*, Ministerul Economiei și Infrastructurii a întreprins următoarele acțiuni:

Pe parcursul anului 2018 au fost organizate în cadrul comisiilor de atestare a specialiștilor în domeniul construcțiilor 33 de evenimente organizate în scop de informare și sensibilizare a profesioniștilor din domeniile construcțiilor, transporturilor, informației și comunicațiilor privind respectarea și aplicarea normativelor și standardelor tehnice de accesibilitate a persoanelor cu dizabilități, precum și conceptelor de design universal și adaptare rezonabilă, la care au participat 963 persoane.

Obiectivul 7 „Asigurarea suportului persoanelor cu dizabilități în exercitarea capacității juridice și garantarea accesului la justiție”

La acțiunea 7.1. din Planul de acțiuni - *Elaborarea și aprobarea cadrului normativ conex în scopul asigurării aplicabilității Legii nr. 66 din 13 aprilie 2017 cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative*, Ministerul Justiției informează următoarele:

Prin Legea nr. 66/2017 cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative a fost reformată instituția capacității de exercițiu a persoanelor fizice, astfel încât cadrul normativ

național să corespundă articolului 12 din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

În vederea ajustării cadrului normativ conex la prevederile Legii nr. 66/2017, Ministerul Justiției a elaborat o serie de amendamente legislative care au fost adoptate de către legislativ prin Legea nr. 238 din 8 noiembrie 2018. Scopul legii adoptate este de a spori drepturile de care pot beneficia persoanele cu dizabilități, precum și de a fortifica mecanismele de protecție a acestora.

La acțiunea 7.5. din Planul de acțiuni - Asigurarea accesibilității la infrastructură, la informație și comunicare pentru persoanele cu diferite tipuri de dizabilități prin elaborarea, aprobarea și punerea în aplicare a unor programe instituționale în cadrul instituțiilor de drept (procuratură, sistemul judecătoresc, asistență juridică garantată de stat, avocatură, executorii judecătorești, penitenciare, poliție, birourile notariale), comunicăm următoarele:

În procesul de exercitare a funcțiilor stabilite Ministerului Afacerilor Interne este asigurată respectarea cerințelor prevăzute de art. 5 al Legii privind accesul la informație nr. 982/2000.

Serviciile publice prestate de MAI pot fi solicitate și prin platforma online servicii.gov.md și achitate prin intermediul serviciului Mpay, fapt ce asigură accesibilitatea la informație pentru persoanele cu dizabilități.

Concomitent, Centrul de Apel din cadrul Biroului migrație și azil deservește în mod egal toți apelanții, fără delimitarea acestora după anumite criterii.

Procuratura Republicii Moldova, informează că, în contextul realizării Planului de Dezvoltare Strategică a Procuraturii (PSD) 2016-2020 au fost realizate activități de consolidare a sediilor entităților instituției, inclusiv prin crearea unor sedii comune pentru mai multe procuraturi. Aceste acțiuni au avut ca obiective eficientizarea procesului de administrare, gestionare și utilizare a patrimoniului public, concomitent, fiind asigurată o mai bună accesibilitate și pentru cetățeni.

Astfel, s-a recurs la amplasarea într-un singur sediu pe strada Păcii, nr. 21, mun. Bălți, a Procuraturii municipiului Bălți, Oficiului Nord al Procuraturii pentru Combaterea Criminalității și Cauze Speciale, oficiului Nord a procuraturii Anticorupție și a Procuraturii de circumscripție Bălți.

În luna decembrie 2018 a avut loc inaugurarea noului edificiu, amplasat în municipiul Chișinău, pe bd. Ștefan cel Mare și Sfint, nr. 73, în care își au sediul Procuratura Generală, Consiliul Superior al Procurorilor, Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale și Oficiul principal al Procuraturii mun. Chișinău.

Sediul respectiv, recent renovate, corespund prevederilor Documentului normativ NCM C01.06.-2014 „Cerințe generale de securitate pentru obiectele de construcție la folosirea și accesibilitatea lor pentru persoanele cu dizabilități”, aprobat prin Ordinul Ministrului Construcțiilor și Dezvoltării Regionale nr. 84 din 08.04.2014, fiind dotate cu rampe de acces pentru a fi utilizate de către persoanele cu dizabilități.

Totodată, pentru a asigura accesibilitatea la informație și comunicare pentru persoanele cu dizabilități, pe pagina web a Procuraturii <http://procuratura.md/md/newslist/> se plasează informații cu caracter informativ despre activitatea Procuraturii Republicii Moldova, a

Consiliul Superior al Procurorilor, precum și comunicate de presă referitor la investigarea infracțiunilor de rezonanță socială sporită.

Institutul Național de Justiție comunică că, pe parcursul anului 2018, a fost sporită accesibilitatea la infrastructura instituției pentru persoanele ce prezintă diferite tipuri de dizabilități. Astfel, pentru persoanele cu dizabilități locomotorii au fost instalate rampe de acces, lift cu ajutorul căruia se asigură accesul la etajul 2 și au fost adaptate grupurile sanitare. Totodată, pentru persoanele cu deficiențe de vedere au fost instalate pavaje tactile, a fost adaptată pagina web a INJ și instalate semne în limbajul Braille.

Consiliul Superior al Magistraturii informează că, în vederea realizării acțiunii respective, prin hotărârea CSM nr. 404/19 din 20 iunie 2017, a fost admis demersul președintelui Judecătorei Chișinău, Radu Țurcanu, referitor la accesul la justiție a persoanelor cu dizabilități fiind acceptată desfășurarea ședințelor de judecată a Judecătorei Chișinău, la care una/sau ambele părți sunt persoane cu deficiențe locomotorii-utilizatoare de scaun rulant, în incinta Curții de Apel Chișinău.

Ulterior, la 24. 04. 2018, prin interpelarea nr. 1034, Consiliul Superior al Magistraturii a solicitat conducerii instanțelor judecătorești examinarea posibilităților de creare a condițiilor necesare pentru accesul persoanelor cu dizabilități în cadrul tuturor sediilor, precum și amenajarea încăperilor sanitaro-igienice respective, în conformitate cu Normativul național în construcții NCM C.01.06-2007.

Estimarea cheltuielilor justificate de amenajare a clădirilor administrative pentru asigurarea accesului și folosirii acestora de către persoanele cu dizabilități în instanțele de judecată au fost prezentate CSM care prin hotărârea nr. 257/13 din 22 mai 2018 mun. Chișinău, și a propus Ministerului Finanțelor alocarea resurselor financiare necesare în vederea acomodării rezonabile a instanțelor judecătorești pentru accesul la justiție a persoanelor cu dizabilități.

La acțiunea 7.6. din Planul de acțiuni - *Formarea profesională inițială și continuă a specialiștilor din cadrul instituțiilor de drept (procuratură, sistemul judecătoresc, asistență juridică garantată de stat, avocatură, executorii judecătorești, penitenciare, poliție, birourile notariale) privind respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor cu dizabilități*, autoritățile responsabile au întreprins următoarele acțiuni:

În vederea realizării acțiunii respective, corespunzător Planului cursurilor de formare continuă în cadrul MAI, în perioada anului 2018, în cadrul Academiei „Ștefan cel Mare” au fost desfășurate cursuri de instruire în domeniul „Protecției juridice a drepturilor omului” și „Combaterea fenomenului discriminării”, la care au fost prevăzute tematici de instruire pe următoarele subiecte:

a) prevederile legislației internaționale privind protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului;

b) combaterea discriminării, prejudecăților și violenței împotriva minorităților naționale/sexuale;

c) mecanisme de combatere a discriminării, legislația antidiscriminare în Republica Moldova;

d) combaterea fenomenului discriminării în activitatea MAI.

În cadrul cursurilor respective au fost instruiți 60 de funcționari publici cu statut special.

În contextul realizării obiectivelor Programului național privind sănătatea mintală pe anii 2017-2021 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 337 din 26.05.2017, precum și în vederea inițierii proiectului „Consolidarea drepturilor persoanelor cu tulburări de sănătate mintală”, 297 de angajații ai Poliției au fost instruiți în cadrul seminarelor cu tematica „Înțelegerea sistemică a sănătății mintale în comunitate”, organizate de către Asociația Națională a Experților și Asistenților Sociali din Moldova.

Suplimentar, au fost organizate și desfășurate instruirii cu angajații subdiviziunilor resurse umane din cadrul Inspectoratelor de poliție, cu tematica „Egalitatea de gen și practicile non-discriminatorii în sectorul de Poliție”. În cadrul cursurilor de instruire respective au fost instruiți 22 de angajați.

La 15.05.2018, 2 angajați ai INP au participat la Ședința organizată sub egida Centrului de Drept pentru drepturile omului, în cadrul căreia au fost prezentate bunele practici privind activitatea Poliției din orașul Orestes statul Texas, SUA, care a avut loc în incinta IGP a MAI. În cadrul ședinței a fost prezentată activitatea angajaților poliției la respectarea drepturilor omului cu dizabilități, accentul fiind pus pe cei aflați în custodie.

Suplimentar, în Planul tematic la pregătirea generală la locul de muncă al angajaților MAI, a fost inclusă pentru studiere legislația din domeniul asigurării egalității și eliminării discriminării.

Totdată, conform informației prezentate de către Institutul Național de Justiție, pe parcursul anului 2018, pe segmentul formării continue, au fost realizate 7 activități de instruire în domeniul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor cu dizabilități, fiind instruiți un număr total de 167 beneficiari, după cum urmează:

- 3 cursuri de instruire: „Sănătatea mintală și maladiile mintale” (2-3 aprilie, 18-19 aprilie, 19-20 noiembrie). Persoane instruite 63: 27 judecători, 35 procurori, 1 formator INJ.

- 2 cursuri de instruire: „Nediscriminare și egalitate” (28-29 martie, 23-24 octombrie). Persoane instruite 54: 25 judecători, 29 procurori.

- 2 seminare: „Măsuri de ocrotire a persoanelor fizice adulte” (14 mai, 28 noiembrie). Persoane instruite - 50 judecători.

Pe segmentul formării inițiale, pe parcursul anului 2018, audienții INJ au beneficiat de 96 ore de instruire în domeniul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor cu dizabilități. Astfel, în Planurile de formare inițială a Promoției XI (2017 – 2019) cât și a Promoției XII (2018 – 2020) au fost incluse următoarele activități de formare:

- instituirea unei măsuri de ocrotire judiciară, aplicarea măsurilor de protecție în cazul violenței în familie (40 ore de instruire);

- încuviințarea spitalizării forțate și încuviințarea tratamentului psihiatric forțat/ încuviințarea examenului psihiatric sau spitalizării în staționarul de psihiatrie (40 ore de instruire);

- sănătatea mintală și maladiile mintale (16 ore de instruire).

Obiectivul 8 „Consolidarea capacităților instituționale pentru implementarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități”

La acțiunea 8.2. din Planul de acțiuni - Integrarea, de către autoritățile administrației publice centrale și locale, a problemelor persoanelor cu dizabilități în politicile sectoriale

și programele locale, inclusiv prin desemnarea unei persoane responsabile (instituirea unui punct focal) de promovarea, monitorizarea și raportarea implementării acestora, au fost întreprinse următoarele:

În ceea ce privește integrarea problemelor persoanelor cu dizabilități în politicile sectoriale, menționăm că, prin Hotărârea Guvernului nr. 71 din 23 ianuarie 2017, a fost aprobat Planul de acțiuni privind integrarea străinilor pentru anul 2018, care conține 10 acțiuni de integrare a tuturor categoriilor de migranți, inclusiv și a celor cu nevoi speciale (minori neînsoțiți, victime ale torturii, persoane cu dizabilități, femei singure).

A fost aprobată Hotărârea Guvernului nr. 572 din 20 iunie 2018 „Privind aprobarea cuantumului ajutorului bănesc acordat beneficiarilor de protecție internațională în anul 2018”. Ajutorul bănesc se acordă beneficiarilor de protecție internațională dacă aceștia, din motive obiective, sunt lipsiți de mijloace de existență.

În Planul de acțiuni pentru anii 2016-2020 privind implementarea Strategiei naționale în domeniul migrației și azilului, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 736 din 10.06.2016, sunt prevăzute 2 acțiuni (4.2) și 10.2)), în Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei de reformare a Trupelor de carabinieri pentru anii 2017-2020, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 357 din 31.05.2017, sunt prevăzute 3 acțiuni (4.2.1, 4.2.2 și 4.2.3) în domeniul asigurării drepturilor persoanelor cu dizabilități.

Totodată, în Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei naționale de ordine și securitate publică pentru anii 2017-2020, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 354 din 31.05.2017 sunt prevăzute 3 acțiuni (1.3.3, 1.4.1 și 4.2.3), iar în Planul de acțiuni privind reducerea rețelilor tratamente, abuzului și discriminării față de persoanele aflate în custodia Poliției pentru anii 2017-2020, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 748 din 20.09.2017, sunt prevăzute 5 acțiuni în domeniul drepturilor persoanelor cu dizabilități (2.2.2, 4.2.4, 4.5.1, 4.6 și 5.1.4).

De asemenea, în Planul de acțiuni pe anii 2018-2020 privind activitatea polițienească comunitară, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 100 din 30.01.2018, sunt prevăzute 3 acțiuni în domeniul asigurării drepturilor persoanelor cu dizabilități (8.1, 8.3 și 8.5).

În anul 2018 a fost elaborată Matricea/metodologia de evaluare a familiilor compuse din străini și cetățeni ai Republicii Moldova, un capitol aparte fiind destinat persoanelor cu dizabilități.

Prin Hotărârea Guvernului nr. 1101 din 14.11.2018 a fost aprobat Planul de acțiuni pentru anii 2018-2020 privind implementarea Strategiei naționale de management integrat al frontierei de stat pentru perioada 2018-2023, fiind planificate 2 acțiuni relevante domeniului de raportare (29.3. și 29.4).

La acțiunea 8.3. din Planul de acțiuni - *Asigurarea, de către autoritățile administrației publice centrale și locale, în baza competențelor funcționale și serviciilor prestate, a evidenței și raportării numărului persoanelor cu dizabilități pe criterii (tip de dizabilitate, gen, vârstă, stare civilă, mediul de rezidență)*, au fost întreprinse următoarele acțiuni.

Autoritatea administrativă centrală, Biroul Național de Statistică în calitatea sa de organ central de statistică, îndeplinește rolul de coordonare și conducere a activităților în domeniul statisticii oficiale a statului. Biroul este responsabil și prezintă informația la capitolul statistică, inclusiv informația privind situația persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova.

Evidența și datele privind numărul persoanelor cu dizabilități, dezagregate pe vârstă, sex, locul de trai, tip prestații, mărimea prestației, tip servicii sociale, statutul ocupațional, studii, experiență profesională, ș.a. se realizează de mai multe instituții responsabile de măsurile de protecție socială, ocupare în câmpul muncii, reabilitare, prestatoare de servicii sociale (Casa Națională de Asigurări Sociale, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare, Autoritățile Administrației Publice Locale, etc.).

Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă, este instituția de stat, abilitată cu funcții plenipotențiare în domeniul determinării gradului de dizabilitate, care utilizează un modul al Sistemului Informațional Automatizat Asistența Socială, și asigură evidența persoanelor cărora li s-a determinat gradul de dizabilitate primar/repetat, generând date dezagregate pe domeniul său de competență, care sunt transmise BNS și publicate în rapoartele trimestriale, semestriale și anuale ale Consiliului.

La structurile responsabile de protecția socială sunt la evidență 175 131 de persoane cu dizabilități, inclusiv 10635 copii cu dizabilități.

Persoane cu dizabilități		Total
Persoane cu dizabilități severe		26616
Persoane cu dizabilități accentuate		109916
Persoane cu dizabilități medii		38599
Total		175131
Dintre care:		
<i>Adulți</i>	cu dizabilități severe	21820
	cu dizabilități accentuate	106017
	cu dizabilități medii	36659
	Total	164496
<i>Copii</i>	cu dizabilități severe	4796
	cu dizabilități accentuate	3899
	cu dizabilități medii	1940
	Total	10635

Ministerul Educației, Culturii și Cercetării deține evidența și datele privind numărul copiilor/elevilor cu dizabilități care își fac studiile în diferite instituții de învățământ.

La acțiunea 8.4. din Planul de acțiuni - *Colectarea de la autoritățile administrației publice centrale și locale, sistematizarea, analiza și raportarea datelor statistice privind persoanele cu dizabilități pe criterii (tip de dizabilitate, gen, vârstă, stare civilă, mediul de rezidență), inclusiv în contextul implementării Hotărârii Guvernului nr. 1033 din 8 septembrie 2016*, Biroul Național de Statistică a întreprins următoarele acțiuni.

Începând cu anul 2017, BNS a inclus pentru prima dată în chestionarul cercetării Ancheta Forței de Muncă și colectat date privind persoanele cu dizabilități pe piața forței de muncă, iar în anul 2018 a prelucrat și publicat indicatori ca: rata de participare, rata de ocupare și șomaj a persoanelor cu dizabilități comparativ cu persoanele fără dizabilități, precum și repartizarea persoanelor cu dizabilități după statutul profesional, pe activități economice. Colectarea datelor dezagregate după toate criteriile socio-demografice depind de toți producătorii de date

statistice, inclusiv de autoritățile responsabile de colectarea datelor și prezentarea informațiilor conform prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 1033 din 08.09.2016 „Cu privire la aprobarea Setului de indicatori pentru monitorizarea implementării Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități.”.

Obiectivul 9 „Creșterea nivelului de conștientizare a populației privind drepturile și abilitățile persoanelor cu dizabilități”

La acțiunea 9.1. din Planul de acțiuni - Organizarea, de către autoritățile administrației publice centrale și locale în baza competențelor funcționale și serviciilor prestate, inclusiv cu implicarea societății civile, a campaniilor de informare și sensibilizare a opiniei publice cu privire la promovarea drepturilor, abilităților și imaginii pozitive a persoanelor cu dizabilități, inclusiv prin publicarea și difuzarea prin sursele mass-media de materiale informative, video, audio, a fost întreprinse mai multe acțiuni.

Conform datelor prezentate de Ministerul Afacerilor Interne, în perioada de referință, sau întreprins mai multe acțiuni, inclusiv:

- în cadrul campaniei de informare a călătorilor privind facilitarea trecerii frontierei de stat pentru familii cu copii minori, prin dedicarea bandei de circulație a Corpului Diplomatic, s-a pus accent și pe prioritarea de trecere a frontierei de stat pentru persoanele cu dizabilități;
- publicarea pe pagina de facebook a Poliției de Frontieră a comunicatului de presă privind două acte de caritate pentru persoanele cu dizabilități, realizate în comun cu Sindicatul „Frontiera” și Asociația veteranilor și pensionarilor Poliției de Frontieră;
- participarea Inspectoratului național de patrulare al IGP în cadrul programului special ”Sport+Școală+Poliție” din cadrul Proiectului Open Fun Football Schools, implementat de către Federația Moldovenească de Fotbal și Inspectoratul General al Poliției, sub conducerea organizației neguvernamentale Cross Culture Project Association, din orașul Copenhaga, Danemarca. Programul special SSP are drept scop completarea și îmbunătățirea inițiativelor și a acțiunilor pentru copii și tineret la nivel local spre resocializarea copiilor prin implicarea acestora în activități cultural-sportive. În anul 2018, proiectul s-a desfășurat în 12 localități ale țării la care au participat 811 copii (școli și grădinițe), din aceștia 44 fiind copiii/tineri cu cerințe educaționale speciale;
- la 13.02.2018, în incinta sediului INP s-au aflat în vizită 10 beneficiari (tineri) ai „Centrului de recuperare activă și reintegrare socială a copiilor și tinerilor cu dizabilități”, fiind familiarizați cu activitatea INP, informați privind respectarea prevederilor Regulamentului circulației rutiere. Evenimentul a fost organizat de comun cu Automobil Club din Moldova;
- INP a asigurat, în perioada 24-27.04.2018, escortarea a 2 autocare cu 160 persoane cu necesități speciale, conform solicitării Asociației Obștești Clubul Sportiv Inva-Profil, în cadrul Festivalului sportiv Taurul de aur, ediția a VI-a;
- au fost organizate activități de sensibilizare cu ocazia „Zilei Internaționale a Persoanelor cu Dizabilități”. Astfel, angajații Inspectoratului General al Poliției, cu suportul Ministerului Afacerilor Interne, au fost alături de persoanele cu dizabilități, demonstrând prin mesajele sale că nu este loc pentru diferențiere, discriminare sau indiferență. Concomitent, angajații Direcției generale securitate publică, de comun cu

reprezentanții BPDS „Fulger”, Serviciului Chinologic al IGP, angajaților Inspectoratului General al Poliției de Frontieră, SRL „Tirex Petrol”, Asociației Obștești „Bunicii Grijulii”, nepoții grijulii și voluntari ai poliției, s-au mobilizat în cadrul evenimentului respectiv prin diverse activități. În cadrul evenimentului organizat au participat 200 de copii.

Consiliul Audiovizualului a anunțat, pentru anul 2018, *Concursul de selectare a proiectelor de emisiuni care abordează subiecte și probleme de interes public, a căror producere va fi susținută financiar din sursele Fondului de susținere a radiodifuzorilor (Decizia nr. 24/166 din 28 septembrie 2018).*

Concursul este destinat radiodifuzorilor ce emit prin eter și cablu în localitățile Republicii Moldova. În concurs au fost propuse mai multe teme de interes public, printre care și: *Promovarea imaginii pozitive și drepturile persoanelor cu nevoi speciale; Discriminarea, xenofobia, homofobia, stereotipurile etnice, rasismul, tensiunile interetnice și segregarea: scuze perfecte de a limita drepturi și libertăți.*

O condiție importantă a concursului: *Radiodifuzorii au obligația de a elabora emisiunile câștigătoare în concurs în așa fel, încât să devină accesibile persoanelor cu deficiențe de auz și văz, prin mesaje text, interpretare mimico-gestuală, descriere audio sau alte tehnici similare.*

Astfel, emisiunile câștigătoare în concurs – 11 proiecte audiovizuale, vor fi subtitrate pentru a fi accesibile persoanelor cu deficiențe de auz și văz.

La acțiunea 9.3. din Planul de acțiuni - ***Formarea profesională inițială și continuă a reprezentanților mass-mediei cu privire la modul de reflectare și promovare a imaginii pozitive a persoanelor cu dizabilități în produsele media***, au fost întreprinse următoarele acțiuni:

Formarea inițială a jurnaliștilor se realizează la Universitatea de Stat a Moldovei. Facultatea de jurnalism și științe ale comunicării cuprinde trei departamente de profil: Teoria și Practica Jurnalismului; Radio și Televiziune, Comunicare și Teoria Informării. Echipamentul din laboratoarele instructive și sălile de calculatoare asigură în măsură deplină pregătirea studenților în baza tehnologiilor informaționale moderne. Standardele educaționale adoptate la Facultate promovează profesionalismul, libertatea de gândire, responsabilitatea socială și spiritul de creație.

Consiliul Audiovizualului, cu suportul parțial al Proiectului Comun al Uniunii Europene și Consiliului European „Promovarea libertății și pluralismului mass-mediei în Republica Moldova”, a organizat, pe data de 19 aprilie 2018, seminarul cu genericul „*Reflectarea campaniei electorale la alegerile locale noi ale primarilor în unele localități din data de 20 mai 2018 de către instituțiile audiovizualului din Republica Moldova*”, pentru jurnaliștii și editorii de la posturile de radio și televiziune care reflectă campania electorală, la care au participat peste 80 de jurnaliști.

Consiliul Audiovizualului a desfășurat în luna septembrie 2018 două seminare zonale cu genericul „*Contentul audiovizual – competiție, reglementare, creativitate și dinamica societală*”, pentru titularii licențelor de emisie și autorizațiilor de retransmisie din zonele de centru, nord și sud ale Republicii Moldova (13 septembrie 2018, în or. Cahul, și 21 septembrie

2018, în mun. Bălți), la care au participat, în total, 114 furnizori de servicii media și 59 de distribuitori de servicii media.

La acțiunea 9.4. din Planul de acțiuni - *Informarea prin mijloacele mass-mediei de către autoritățile administrației publice centrale și locale privind politicile sectoriale și a programele locale elaborate și implementate pentru persoanele cu dizabilități, în baza competențelor funcționale și serviciilor prestate* au fost întreprinse mai multe măsuri.

Consiliul Audiovizualului a susținut și a contribuit la mediatizarea a 39 de spoturi media, colaborând, astfel, cu instituțiile și organizațiile inițiatoare ale campaniilor sociale. Astfel, având în vedere importanța mesajelor de interes public promovate din intermediul campaniilor sociale, membrii CA recomandă subtitrarea spoturilor, astfel încât să devină accesibile și persoanelor cu nevoi speciale.

Monitorizări tematice:

1) În cadrul ședinței publice din 27 septembrie 2017, prin Decizia nr. 23/155 (pct. 1), în baza Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova–Uniunea Europeană în perioada 2017-2019, care prevede „*Monitorizarea respectării de către radiodifuzori a asigurării accesului la informație pentru persoanele cu necesități speciale*”, ale prevederilor Codului audiovizualului nr. 260-XVI din 27.07.2006, ale Statutului CCA, aprobat prin Hotărârea nr. 433-XVI din 28.12.2006 a Parlamentului Republicii Moldova, și ale Deciziei CCA nr. 16/101 din 21 iulie 2017 – *Cu privire la accesul persoanelor cu deficiențe de auz și văz la serviciile de programe audiovizuale și abrogarea Deciziei CCA nr. 21 din 26.02.2008*, Consiliul Coordonator al Audiovizualului a decis monitorizarea posturilor de televiziune „Moldova-1, „Prime”, „Canal 2”, „Canal 3”, „CTC Mega”, „Euro TV”, „PRO TV CHIȘINĂU”, „Jurnal TV”, „TV 8”, „Publika TV”, „N 4”, „TVC 21”, „Noroc”, „Accent TV”, „Orhei TV”, „ITV”, „Ren Moldova”, „RTR Moldova”, „Exclusiv TV”, „Bravo”, „NTV Moldova”, „Impact TV”, „TV Elita”, „SOR-TV”, „Studio-L”, „TV Drochia”, „TV-Prim”, „Media TV”, „TV-Găgăuzia” și „Canal Regional” la capitolul respectării prevederilor Deciziei CCA nr. 16/101 din 21 iulie 2017 – *Cu privire la accesul persoanelor cu deficiențe de auz și văz la serviciile de programe audiovizuale*, pe parcursul a 24 ore, fiecare.

Rezultatele monitorizării (30 de radiodifuzori, fiind descifrate 3962 ore 40 min. de emisie) au atestat că doar 8 posturi TV au comis derogări de la legislație.

În cadrul discuțiilor publice, președintele CCA a punctat îndatoririle radiodifuzorilor de a asigura accesibilitate pentru persoanele cu nevoi speciale la programele media audiovizuale. Așadar, radiodifuzorii vor realiza zilnic câte un buletin de știri, între orele 17.00 și 23.00, în limbajul mimico-gestual sau prin titrare sincron în limba română pentru persoanelor cu deficiențe de auz și prin semnal sonor pentru persoane cu deficiențe de vedere. Despre începerea emisiunilor difuzate cu limbaj mimico-gestual sau prin titrare sincron, telespectatorii vor fi informați printr-un simbol vizual. Titrele inserate în aceste programe vor fi amplasate în partea de jos a ecranului, vor avea o mărime citibilă, cu o viteză medie de rulare și vor corespunde cu esența și imaginile difuzate. Este necesar ca în buletinele de știri, în timpul interviului persoanelor, să fie rostit numele, prenumele și funcția acestora. Prognoza meteo va fi difuzată atât în format video, cât și audio. În limbajul semnelor vor fi difuzate și programele de importanță majoră sau rezumatele acestora, mesajele de urgență, de securitate sau sănătate publică.

Pentru că este un prim exercițiu de monitorizare la acest capitol, membrii CCA au decis, prin Decizia CCA nr. 1/1 11.01.2018, atenționarea posturilor TV asupra respectării cu strictețe și maximă responsabilitate a Deciziei CCA nr. 16/101 din 21 iulie 2017 – *Cu privire la accesul persoanelor cu deficiențe de auz și văz la serviciile de programe audiovizuale.*

2) Consiliul Audiovizualului, prin *Decizia nr. 10/61 din 17.04.2018*, a decis monitorizarea principalelor buletine informative ale posturilor de televiziune „Moldova 1”, „TV8”, „Accent TV”, „ITV”, „NTV Moldova”, „TVC 21”, „Exclusiv TV”, „Jurnal TV”, „Ren Moldova” și „RTR Moldova” la capitolul respectării legislației electorale (Codul electoral nr. 1381 din 21.11.1997, Codul audiovizual nr. 260-XVI din 27.07.2006, Concepția privind reflectarea campaniei electorale la alegerile locale noi ale primarilor în unele localități din data de 20 mai 2018 de către instituțiile audiovizualului din Republica Moldova și Decizia CCA nr. 16/101 din 21.07.2017), pe perioada campaniei electorale.

Membrii CA, au declarat că este regretabil faptul că mai multe posturi TV, în perioada campaniei electorale, au îngădit accesul persoanelor cu deficiențe de auz la programele informative, prin nedifuzarea acestora în limbaj mimico-gestual sau titrare sincron.

Consiliul Audiovizualului, prin *deciziile nr. 13/81 din 07.05.2018, nr. 14/85 din 17.05.2018 și nr. 17/104 din 08.06.2018*, a aplicat următoarele sancțiuni:

Amendă în valoare de 5 000 de lei:

- PP „Exclusiv Media” SRL, fondatoarea postului de televiziune „NTV Moldova”;
- ÎCS „REFORMA ART” SRL, fondatoarea postului de televiziune „Jurnal TV”.

Amendă în valoare de 7 500 de lei:

- „TELEPROIECT” SRL, fondatoarea postului de televiziune „Ren Moldova”.

Amendă în valoare de 10 000 de lei:

- ÎCS „REFORMA ART” SRL, fondatoarea postului de televiziune „Jurnal TV”;
- „TELEPROIECT” SRL, fondatoarea postului de televiziune „Ren Moldova”.

În cadrul ședinței publice din 26 martie 2018, membrul CCA, Dorina Curnic, a propus monitorizarea repetată a buletinelor de știri difuzate de postul de televiziune „Ren Moldova” la capitolul privind accesul la informație a persoanelor cu deficiențe de auz (Decizia CCA nr. 8/42 din 26.03.2018). Prin Decizia nr. 24/160 din 28.09.2018, Consiliul Audiovizualului a luat act de rezultatele monitorizării postului de televiziune „Ren Moldova”.

În perioada de referință, autoritățile responsabile au întreprins măsuri concrete pentru realizarea Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022.

Pentru implementarea, în perioada următoare, a Programului și Planului de acțiuni este important și necesar implicarea tuturor autorităților responsabile, atât la nivel central cât și local, a societății civile, precum și asistență tehnică din partea donatorilor.

Str. Vasile Alecsandri, 2 MD-2009,
mun. Chişinău,
e-mail secretariat@social.gov.md
www.social.gov.md